

MASTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT

Framtidens skolbibliotek

En idé- och argumentationsanalys av remissvar till en statlig utredning

ELIN OSKARSSON

HÖGSKOLAN I BORÅS

VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Författaren/Författarna

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel:	Framtidens skolbibliotek: En idé- och argumentationsanalys av remissvar till en statlig utredning
Engelsk titel:	The Future for School Libraries in Sweden: An Analysis of Referral Responses for a Swedish Government Official Report
Författare:	Elin Oskarsson
Färdigställt:	2026
Abstract:	<p>The purpose of this thesis has been to study referral responses for a Swedish Government Official Report on the subject of school libraries in Sweden (SOU 2021:3). Since most schools in Sweden are governed by municipalities or private school owners, there has been an increasing inequality in the school system, which has also affected the school libraries. A Swedish Official Report was conducted in order to make suggestions for legislation to strengthen the school libraries, and many stakeholders made their opinions known by writing referral responses. The aim of this study has been to analyse the arguments and ideas stated in a selection of these responses. The main findings suggest that there is indeed a profound split in the opinions on the subject of school libraries. Contested issues include staffing, educational background needed for library maintenance, and the organization of the school libraries. The debate is seemingly affected by differences due to ideologies and values. Some findings shed light on the complexity regarding collaborations between teachers and school librarians. The stakeholders also showed a variety of views when estimating risks and rewards of using teacher librarians as heads of school libraries.</p>
Nyckelord:	skolbibliotek, skolbibliotekarier, lärare, remissvar, statliga utredningar, argumentationsanalys, idéanalys, lagstiftning

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	0
1 INLEDNING	1
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	2
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	3
1.3 AVGRÄNSNINGAR	3
1.4 DISPOSITION	3
2 BAKGRUND	5
2.1 HISTORIK ÖVER DEN POLITISKA STYRNINGEN AV SKOLBIBLIOTEK	5
2.2 DEN STATLIGA UTREDNINGEN OCH PROPOSITIONEN	6
2.2.1 <i>Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3)</i>	6
2.2.2 <i>Stärkta skolbibliotek (Propositionen 2023/24:164)</i>	8
3 LITTERATURÖVERSIKT	9
3.1 SKOLBIBLIOTEK	9
3.1.1 <i>Skolbibliotekets funktion och uppdrag</i>	9
3.1.2 <i>Skolbiblioteket som organisation och institution</i>	10
3.1.3 <i>Skolbibliotekarierna</i>	11
3.2 STATLIGA UTREDNINGAR OCH DEN POLITISKA OCH SAMHÄLLELIGA UTVECKLINGEN	13
3.3 ANALYSER AV REMISSVAR INOM UTBILDNINGS- OCH BIBLIOTEKSSEKTORN	15
4 TEORI OCH METOD	17
4.1 FORSKNINGSSTRATEGI OCH FORSKNINGSMATERIAL	17
4.2 IDÉ- OCH ARGUMENTATIONSANALYS	18
4.2.1 <i>Operationalisering av idé- och argumentationsanalytiska begrepp</i>	21
4.3 METODOLOGISK REFLEKTION	21
4.4 URVAL	22
4.5 BEARBETNING OCH ANALYS	24
4.6 FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN	26
5 RESULTAT OCH ANALYS	27
5.1 AKTÖRERNA INOM SKOLBIBLIOTEK	27
5.1.1 <i>Bibliotekssektorn</i>	27
5.1.2 <i>Lärosätena</i>	29
5.1.3 <i>Skolsektorn</i>	30
5.2 RESERVATIONER I REMISSVAREN	33
5.3 VÄRDEN SOM AKTÖRERNA KNYTER TILL SKOLBIBLIOTEK	34
5.4 BIBLIOTEKARIEPROFESSIONEN OCH LÄRARPROFESSIONEN	35
5.5 HUR AKTÖRERNA UNDERBYGGER SINA ARGUMENTATIONER	38
6 DISKUSSION OCH SLUTSATSER	41
6.1 AKTÖRERNAS POSITIONERINGAR I SKOLBIBLIOTEKSFRÅGAN	41
6.2 ATT ARGUMENTERA I SKOLBIBLIOTEKSFRÅGAN	42
6.3 POLITISKA IDEOLOGIERS BETYDELSE FÖR SKOLBIBLIOTEKSFRÅGAN	44
6.4 VEM SKA TA PLATS I SKOLBIBLIOTEKET?	45
6.5 FRAMTIDENS SKOLBIBLIOTEK	47
6.6 FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	47
KÄLLFÖRTECKNING	49
BILAGA I: FÖRTECKNING ÖVER REMISSVAREN	55
BILAGA II: FÖRTECKNING ÖVER INSTANSER SOM VALT ATT INTE LÄMNA IN REMISSVAR ...	57

1 Inledning

Från och med höstterminen år 2025 ska alla elever på grund- och gymnasieskolor i Sverige ha tillgång till ett bemannat skolbibliotek. Samarbete med ett folkbibliotek kan dock även fortsättningsvis vara en acceptabel lösning i vissa undantagsfall. I propositionen (2023/24:164), som riksdagen sedermera godkände i sin helhet, beskrivs att skolbiblioteken ska vara ”en samlad, gemensam och ordnad verksamhet med ett allsidigt och målgruppsanpassat utbud av analoga och digitala medier som ställs till lärarnas och elevernas förfogande för att användas som en resurs i undervisningen” (s. 17). Det fastslås också att ”[s]kolbibliotek ska vara bemannade i sådan utsträckning att ändamålen med skolbibliotek uppnås” (Prop. 2023/24:164, s. 37).

Lagändringarna som nu kommit till stånd på skolbiblioteksområdet föregicks av SOU 2021:3 *Skolbibliotek för bildning och utbildning*. Utredningen tillsattes år 2019 av den dåtida regeringen, som bestod av Socialdemokraterna och Miljöpartiet – dessa partier regerade vid den tiden med stöd av Centerpartiet och Liberalerna, med vilka det så kallade Januariavtalet hade slutits.

I direktiven till utredningen framgår att politikerna hade fått kännedom om problem med bristande likvärdighet avseende landets skolbibliotek (Dir. 2019:91, s. 2f). I utredarens kärnuppdrag ingick därför att finna lösningar för att åstadkomma mer jämlika förutsättningar för skolbiblioteksverksamheter runtom i Sverige, och för att säkra elevernas skolbibliotekstillgång oavsett deras geografiska hemort eller typ av huvudmannaskap för deras skola (Dir. 2019:91, s. 1).

Utredningsarbetet företogs av Gustav Fridolin (miljöpartist), som har en bakgrund som folkhögskollärare och som även innehade posten som utbildningsminister år 2014–2019 under Stefan Löfvens statsministertid. Den färdigställda utredningen överlämnades till utbildningsdepartementet i januari år 2021. Den som mottog betänkandet var den dåvarande utbildningsministern och departementschefen Anna Ekström (socialdemokrat).

Över sextio remissinstanser¹ inkom med svar på utredningen. Dessa remisskrivare var av ett varierat slag: Från universitet och högskolor, exempelvis Högskolan i Borås och Linnéuniversitetet; till kommuner och fackförbund, inklusive DIK och lärarfackförbunden; samt myndigheter, bland andra Skolinspektionen och Specialpedagogiska skolmyndigheten; jämte biblioteks- och utbildningsförbund, såsom Svensk biblioteksörening och Idéburna skolors riksförbund.

Förfarandet med remisser är en viktig grundsten i vår demokrati, och ger berörda parter en chans att utifrån sitt kunnande och sina intresseområden få lämna synpunkter innan folkvalda fattar beslut. Lindqvist (2025, s. 20) be-

---

¹ En fullständig förteckning av instanserna som lämnade in remissvar finns i Bilaga I, och i Bilaga II upptecknas instanser som fått möjlighet att inkomma med remissvar men som avstått ifrån att göra det.

skriver hur remissinsamlingar är en del av en demokratisk arbetsordning, vars yttersta målsättning är att skapa uppslutning kring en politisk färdriktning.

Remissvar kan ge inblickar i värderingar, ideologier, perspektivskillnader, tidsanda och samhällsproblem. Den här undersökningens fokus riktas mot de argument och idéer som framfördes i några av de olika remissvaren, och dessa har studerats för att få en fördjupad insikt om hur olika uppfattningar och ställningstaganden kommer till uttryck i skolbiblioteksfrågan.

1.1 Problemformulering

I Sverige har frågan om skolbibliotek rönt ett stigande intresse från 2010-talet och framåt (Centerwall et al., 2022). I massmedia har skolbiblioteken ofta lyfts fram som en på många skolor underutnyttjad resurs med en icke tillvaratagen kapacitet att bidra i det pedagogiska arbetet med elever (Götlind, 2024, s. 32). Limberg (2021) påpekar att skolbiblioteksdebatten har fått bränsle av larmen om ungas minskande läsintresse och -förmåga, samt det ökade behovet av källvärdering på nätet. De reformer som nu görs på skolbiblioteksområdet kommer i slutändan att få betydelse för samtliga elever i den svenska barn- och ungdomsskolan, och därtill även kommande generationer av skolelever.

Vid en första anblick kan det framstå som tydliga direktiv till landets skolhuvudmän att de nya lagkraven stipulerar att alla skolbarn ska ha tillgång till bemannade skolbibliotek. Samtidigt lämnar även de nya lagtexterna öppet för ett visst tolkningsutrymme, och möjligheter för variation i tillämpning av lagen. Vad innebär exempelvis att "[s]kolbibliotek ska vara bemannade i sådan utsträckning att ändamålen med skolbibliotek uppnås"? Hur ska skolbiblioteken organiseras? Och vilken typ av studiebakgrund ska de som tjänstgör som skolbibliotekarie ha?

När nya lagar kommer på plats inom ett område blir det ett tillfälle då samhällsinstitutionen som berörs hamnar i blickfånget, ofta på ett sätt som kan aktualisera olika konfliktpunkter. En konsekvens av kommunaliseringen och införandet av en marknadsskola är att det svenska skolväsendet har fler aktörer än tidigare, och vad gäller skolbiblioteken tillkommer ytterligare aktörer från bibliotekssfären. Bland dessa olika samhällsaktörer kan åsikterna om hur skolbiblioteken ska vara beskaffade skilja sig avsevärt, och debatten som förs på olika arenor kan vara polariserad och långt ifrån konsensus.

Remissvar utgör i detta sammanhang ett intressant underlag för att utforska centrala aktörer, deras åsikter och de argument de framför till stöd för dessa. Den här studien avser närmare bestämt att kasta ljus över hur några aktörers perspektiv och värderingar avseende skolbibliotek skrivs fram i deras remissvar, och hur ideologiskt grundade uppfattningar eventuellt kan skapa spänningar eller motsättningar beträffande aktörernas skolbibliotekssyn.

Det finns två tidigare studentuppsatser, Toresand (2021) och Bruce (2021), som har granskat SOU 2021:3 *Skolbibliotek för bildning och utbildning*, och dessa uppsatser färdigställdes under tidsperioden då remissinstanserna hade möjlighet att skicka in sina svar. Båda skribenterna angav som

förslag för vidare studier att remissvaren skulle kunna vara föremål för en egen undersökning. Den här uppsatsen kan anses hörsamma den uppmaningen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Mot bakgrund av problembeskrivningen ovan är syftet med denna undersökning att analysera centrala aktörers uppfattningar om lagförslagen som föreslogs i skolbiblioteksutredningen, SOU 2021:3 *Skolbibliotek för bildning och utbildning*. Med avsikt att klargöra olika aktörers ställningstaganden i skolbiblioteksfrågan har ett antal remissvar, som skrivits gällande SOU 2021:3, valts ut och analyserats. Analysen har gjorts med ett idé- och argumentationsanalytiskt angreppssätt. För att uppnå undersökningens syfte har följande frågeställningar formulerats:

- Hur positionerar sig olika aktörer i skolbiblioteksfrågan?
- Hur underbygger aktörerna sina argument?
- Hur kommer aktörernas ideologiska utgångspunkter till uttryck i argumentationerna kring skolbibliotek?
- Hur framstår aktörernas inställning till vilka yrkesgrupper som ska utföra skolbiblioteksarbete?

1.3 Avgränsningar

Det finns åtskilliga arenor där skolbiblioteksfrågan diskuteras i skrift, exempelvis dagspress, fackpress, forum i sociala medier och blogginlägg. Inom den politiska sfären tillkommer fler texttyper som kan handla om skolbibliotek, såsom motioner, propositioner och promemorior. En avgränsning som gäller den här undersökningen är att den begränsas till att studera dokumenttypen remissvar, vilka har inlämnats gällande en specifik utredning. Det har tyvärr inte funnits tidsmässigt utrymme för att studera samtliga remissvar som inkommit, och därför har ytterligare en avgränsning behövts i form av att göra ett urval. Urvalsstrategierna redogörs för i detalj under rubriken 4.3 *Urval*.

1.4 Disposition

I nästkommande kapitel ges inledningsvis en historisk tillbakablick kring skolbibliotekens utveckling och politiska styrning i Sverige. I detta avsnitt ges också en bild av hur politiska strömningar kan bidra till större förändringar på skolpolitikområdet, vilket får en direkt påverkan på skolbiblioteksverksamheter.

Därefter får läsaren en bakgrund av innehållet och förslagen i utredningen SOU 2021:3 *Skolbibliotek för bildning och utbildning*, vilket är det betänkande som aktörerna förhåller sig till och svarar på. Därefter följer en kortfattad inblick i vad som faktiskt utmynnade i praktisk politik i propositionen 2023/24:164 *Stärkta skolbibliotek*, som blev slutresultatet av den aktuella lagstiftningsprocessen.

Det tredje kapitlet består av en litteraturöversikt. Kapitlet följer tre olika, och lika viktiga, spår: Först beskrivs tidigare forskning och annan relevant litteratur gällande skolbibliotek, därefter kommer en genomgång av studier om

statliga utredningar, och därpå följer ett avsnitt om remissvar. Den tredelade översikten visar att undersökningen är en del av biblioteks- och informationsvetenskapen, men att det finns förgreningar till andra forskningsfält, såsom statsvetenskaplig forskning och skolforskning.

I kapitlet som följer ges beskrivningar av hur de analyserade remissvaren har valts ut och hur de har analyserats. De två forskningsmetoderna som har kombinerats i denna undersökning, nämligen idéanalysen och argumentationsanalysen, blir genomlysta; och en bakgrund ges till forskningstraditionernas rötter i den inhemska statsvetenskapliga forskningen, respektive den klassiska retoriken.

Läsaren ges en ingång till idéanalysens tankevärld genom tre forskare som bidragit till att utveckla analysmetoden, och dessa är Herbert Tingsten, Evert Vedung och Ludvig Beckman. Ett standardverk av Reidar Larsson har valts ut för att ge en fördjupning av de politiska ideologier som har gjort avtryck på, och som fortsatt formar, vårt samhälle. Argumentationsanalysen beskrivs här främst utifrån Lennart Hellspongs översiktsverk.

Kapitlet därefter innehåller undersökningens resultat och en analys av dessa. Aktörerna har delats in i olika aktörskluster, beroende på om de kan anses representera bibliotekssektorn, lärosätena eller skolsektorn; och dessa olika grupper och deras olika ingångar i skolbiblioteksfrågan beskrivs i resultatkapitlet.

Det sjätte och sista kapitlet innefattar undersökningens diskussion och slutsatser. Här besvaras de fyra forskningsfrågorna utifrån en förening av koncept från idé- och argumentationsanalysen. Denna undersökning ställs också i relation till andra, liknande studier.

Det görs också en ansats att höja blicken för att uppmärksamma att den nya lagstiftningen placerar oss mitt i ett viktigt skede i Sveriges skolbibliotekshistoria, och att kommande år förmodligen kommer att kunna bli mycket betydelsefulla för hur skolbiblioteken och skolbibliotekaryrket utvecklas i vårt land. Uppsatsen avrundas sedan med några förslag till vidare forskning.

2 Bakgrund

I detta kapitel ges först en kort historik över den politiska styrningen av skolbibliotek. Därefter ges en introduktion till vad som föreslogs i skolbiblioteksutredningen SOU 2021:3 *Skolbibliotek för bildning och utbildning* och i propositionen 2023/24:164 *Stärkta skolbibliotek*.

2.1 Historik över den politiska styrningen av skolbibliotek

Bibliotek och skolväsende har tidigt varit sammanlänkade: De stifts- och gymnasiebibliotek som växte fram i domkyrkostäder på 1700-talet är viktiga i bibliotekshistoriskt avseende (Sundeen, 2022, s. 106).

På 1800-talet infördes och utvecklades folkbiblioteken och folkskolan simultant och under kommunalt överinseende (Limberg, 2012, s. 135). Folkskoleinspektörer sändes så småningom ut med uppgift att även granska skolbiblioteken (Torstensson, 2012, s. 98).

Limberg (2012, s. 136) beskriver hur både folkbibliotek och skolbibliotek blivit föremål för ett flertal utredningar under 1900-talet och tidigt 2000-tal, och ett genomgående ämne för dessa utredningar har varit att särskilja vilka målbilder och syften som är överlappande eller utmärkande för de olika verksamheterna. Limberg (2012) förklarar närmare:

Ett tema i dessa dokument utgörs av en ideologisk spänning mellan olika poler i folkbibliotekens samhällseliga uppdrag, närmare bestämt mellan folkbibliotek som institution för folkbildning, kultur och fria intressen gentemot skolbibliotek som pedagogisk resurs i skolan. Skolan och det formella utbildningsväsendet har med detta synsätt ibland fått representera hot mot folkbiblioteket som institution för fria former av lärande, lust och skapande. (Limberg, 2012, s. 136)

Det som ofta har lyfts fram som fundamenten för en lyckad skolbiblioteksverksamhet är täta samarbeten mellan lärare och bibliotekarier, förmågan till målgruppsanpassning, samt att verksamheten styrs av en pedagogisk medvetenhet och utifrån en förtrogenhet med skolans styrdokument (Limberg, 2012, s. 170f). Skolbiblioteken har historiskt ömsom placerats inom skollagstiftningen och ömsom inom bibliotekslagstiftningen (Limberg, 2012, s. 165).

Limberg (2012, s. 166) uppfattar att det politiska engagemanget för skolbibliotek har varit nedåtgående från andra hälften av 1900-talet, även om frågan oavbrutet har hållits levande i någon grad. Hon nedtecknar även en personlig reflektion: ”Jag finner det nästan rörande och i viss mån frustrerande att finna samma argument för skolbibliotekens betydelse under hela hundraårsperioden och att samtidigt konstatera att argumenten haft svårt att få genomslag i bibliotekspolitikerna” (Limberg, 2012, s. 168). Det återstår att se om det kommande seklet också kommer att innefatta ett återbruk av gamla argumentationer på skolbibliotekstemat, eller om lagstiftningen som infördes år

2025 i framtiden kommer att ses som en markör för ett betydande skifte i politikernas hantering av skolbibliotek.

Skolbibliotekens förutsättningar påverkas av skolpolitiska reformer, vilka i sin tur influeras av större politiska rörelser. 1990-talet var det decennium då socialdemokratiska partier i flera europeiska länder gjorde en ideologisk förflyttning genom att beträda den så kallade ”tredje vägen” (Larsson, 2014, s. 171). Vägvalet innebar att visionära politiska framtidsdrömmar på många plan ersattes av en strategisk pragmatism; och inom den här politiska rörelsen fanns åtminstone inledningsvis en positiv förväntan på vad avregleringar av den offentliga sektorn skulle kunna leda till (Larsson, 2014, s. 173, 177).

Den ideologi som i högst grad propagerade för privatiseringar av statlig och kommunal verksamhet var nyliberalismen, som formades redan under tidigt 1970-tal (Larsson, 2014, s. 139). Inom nyliberalismen förekom en kritik mot regeltvång och tungrodda administrativa strukturer, som enligt ideologerna blev resultatet av en stor och komplex statlig förvaltning (Larsson, 2014, s. 139, 143, 147).

Dessa politiska rörelser kan anses ha skapat jordmånen för en genomgripande omdaning av det svenska skolsystemet: Under 1900-talets sista årtionde skedde ett paradigmskifte när friskolesystemet infördes (Andersson & Henrekson, 2022, s. 3). Andersson och Henrekson (2022, s. 7) bedömer att den skolpolitiska omläggningen fick Sverige att lämna en ytterposition, i form av att ha haft ett av världens mest likriktade och statsreglerade utbildningssystem, till att istället anamma en decentraliseringsgrad som förflyttade landet till spektrumets andra kant i en global jämförelse. Den samtida ekonomiska krisen, med efterföljande reduceringar i de offentliga budgetanslagen, drabbade såväl folkbibliotek som skolbibliotek (Frenander, 2012, s. 72).

2.2 Den statliga utredningen och propositionen

I följande två avsnitt ges en översikt av vad utredningen SOU 2021:3 föreslog, och vad propositionen 2023/24:164 innehöll. Remissvaren som har analyserats i denna uppsats är skrivna som en reaktion till betänkandet SOU 2021:3, och av den anledningen ges ett kort sammandrag av utredningens innehåll nedan. Propositionen hamnar egentligen utanför uppsatsens fokus, eftersom den tillkommit senare i lagstiftningsprocessen; den beskrivs här mycket kortfattat för att ge en inblick i hur den statliga utredningen och remissvarens innehåll till slut omvandlades till konkreta politiska lagändringsförslag.

2.2.1 Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3)

Gustav Fridolin, som var utredare för SOU 2021:3, ger en positiv bild av vad skolbiblioteken ska ge eleverna:

I skolbibliotek kan elever få syn på andra och på sig själva, på det som är sant och på det som behöver ifrågasättas. Genom skönlitteraturen och sakprosan i skolbiblioteket kan elevers bildning, tänkande och kunskapsutveckling stimuleras. [...] Barn och unga

som under hela sin skoltid får möta skolbibliotekarier rustas med kunskap och motståndskraft mot desinformation och propaganda. De får tillfälle att tänka och samtala om viktiga frågor, de får vidgade referensramar, och de får läsoplevelser. (SOU 2021:3, s. 24)

Skolbiblioteket bör, enligt utredaren, vara en verksamhet som finns i skolan och som har elever och skolpersonal som enda målgrupp, men undantag skulle kunna vara motiverade om det gäller en liten skola eller om ett folkbibliotek finns i skolans omedelbara närområde (SOU 2021:3, s. 19f). Avseende vilka utbildningsstadier som ska vara garanterade skolbibliotek ville Fridolin se en breddning av lagen för att även säkerställa förskoleklassers skolbibliotekstillgång; gällande de tidigare undantagen för förskola och vuxenutbildning uppmanade utredaren regeringen att tillsätta ytterligare en statlig utredning för att undersöka behovet av bibliotekskontakt inom dessa skolformer (SOU 2021:3, s. 20).

I utredningen förklaras den finansieringsprincip som är praxis, och som innebär att kommuner och regioner ska ersättas ekonomiskt när staten inför nya krav som behöver administreras och fullföljas inom kommunala och regionala verksamheter (SOU 2021:3, s. 364). Den årliga statliga utgiften till kommunerna skulle enligt utredningens beräkningar behöva hamna på över 400 miljoner kronor, och därtill skulle även myndigheter och regioner behöva få mindre ersättningar för sina kostnadsökningar (SOU 2021:3, s. 365). En idé som framlades i utredningen var att de ekonomiska bidragen för att stärka biblioteksbestånden som Kulturrådet brukar fördela, enbart ska ges till kommuner som låter dessa medel komma till nytta både för folkbibliotek och skolbibliotek (SOU 2021:3, s. 191).

Utredaren gav också förslag på förändringar i olika typer av styrdokument: I läroplanen skulle ett förtydligande kunna göras gällande rektorns ansvar för att ta en aktiv roll i att främja samarbeten mellan lärare och skolbibliotekarier, i Skolverkets råd om systematiskt kvalitetsarbete skulle skolbibliotek kunna lyftas fram i högre grad, och det skulle behövas ett lagkrav på att skolbibliotek har egna biblioteksplaner (SOU 2021:3, s. 18f).

Ingen reglering beträffande en fastslagen miniminivå av bemanningsgrad föreslogs, och orsaken till det uppgavs vara att förutsättningar och behov kan vara skiftande mellan olika skolor (SOU 2021:3, s. 16). Enligt utredningen vore det önskvärt att skolbiblioteken bemannas med utbildade bibliotekarier, men det framhölls också att exempelvis en lärarexamen skulle kunna ses som en relevant utbildning för arbetsuppgifterna (SOU 2021:3, s. 17). För att förbättra tillgången på kvalificerad personal att anställa, rekommenderade Fridolin att antalet studieplatser utökas på landets biblioteks- och informationsutbildningar, samt att en kortare skolbiblioteksutbildning för personer med lärarexamen inrättas (SOU 2021:3, s. 17). Vidare såg utredaren ett behov av att bibliotekarier och lärare får en fördjupad insyn i varandras professioner, och därför förordades tätare samarbeten mellan lärarutbildningar och utbildningar i biblioteks- och informationsvetenskap (SOU 2021:3, s. 19).

2.2.2 Stärkta skolbibliotek (Propositionen 2023/24:164)

Propositionen 2023/24:164 medför förändringar i såväl skollagen (2010:800) som bibliotekslagen (2013:801). Förändringar som stipuleras i propositionen 2023/24:164 är bland annat att det blir obligatoriskt för alla huvudmän att upprätta skolbiblioteksplaner (Prop. 2023/24:164, s. 32). Om det är en kommunal huvudman kan skolbiblioteken få ingå som en sektion i biblioteksplanen som gäller för folkbiblioteken (Prop. 2023/24:164, s. 32). Det blir lagkrav på att även förskoleklasser ska ha tillgång till skolbibliotek, men elever vid förskolor eller vuxenutbildning blir fortsatt utan lagstadgad skolbiblioteks rätt (Prop. 2023/24:164, s. 25).

I propositionen ställs inget krav på att huvudmännen ska ombesörja en specifik nivå av bemanningsgrad på skolbiblioteken, och motiveringen som ges är ett slags omvänt resonemang:

En lägstanivå för bemanningen skulle [...] kunna uppfattas som ett tak, snarare än ett golv, och skolor som exempelvis behöver mer bemanning än den uttryckta lägstanivån kan då komma att nekas det av sin huvudman med hänvisning till att nivån är uppnådd. Regeringen bedömer därmed att en sådan reglering inte vore ändamålsenlig. (Prop. 2023/24:164, s. 41)

Skolhuvudmän uppmanas att i första hand söka efter utbildade bibliotekarier att anställa till skolbiblioteken, men som ett andrahandsalternativ kan de också ge en skolbibliotekstjänst åt personer med annan högskoleutbildning som kan vara passande (Prop. 2023/24:164, s. 38). I propositionen framhålls att personer med lärarexamen kan komma i fråga i dessa andrahandsfall. En oro finns dock för att lärarbristen kan spås på om en stor andel lärare tar tjänst som skolbibliotekarier, och därför ger propositionen även förslag på andra studiebakgrunder som kan göra personer lämpliga för skolbiblioteksarbete, såsom en examen i journalistik eller litteraturvetenskap (Prop. 2023/24:164, s. 43f).

Det föreslås sålunda inte avsättas medel för att utöka studieplatserna vid institutionerna för biblioteks- och informationsvetenskap, eller för att starta en vidareutbildning för lärare som skulle vilja bredda sin kompetens till att också gälla biblioteksarbete. Däremot ges statliga anslag för att kompensera kommuner, regioner och myndigheter för ökade kostnader i samband med satsningar på skolbiblioteken (Prop. 2023/24:164, s. 55ff).

3 Litteraturöversikt

Litteraturöversikten är indelad i tre huvudavsnitt: Det första handlar om skolbibliotek, det andra om analyser av statliga utredningar, och det tredje om remissvar. En avhandling om undervisning i informationskompetenser i den finska skolan har återfunnits i det digitala publikationsarkivet vid Åbo universitet. Övriga forskningsartiklar, rapporter, konferensbidrag, studentarbeten och avhandlingar, som förekommer i översikten, har sökts fram i databaserna *LISA*, *ERIC*, *SwePub* och *DiVA-portalen*.

I översikten ingår förutom forskningslitteratur även rapporter, bokkapitel och manifest. Beslutet att inte enbart utgå från vetenskapliga publiceringar, utan att även bredda framställningen till att inkludera en variation av publikationstyper, är taget med anledning av att de övriga dokumenten ibland refereras i forskningen och i den statliga skolbiblioteksutredningen (SOU 2021:3). Studentuppsatser har gett viktiga bidrag till denna undersökning, eftersom det visade sig att många studenter inom biblioteks- och informationsvetenskap haft ett liknande intresse av att studera förarbeten till bibliotekslagstiftning.

3.1 Skolbibliotek

Det finns gott om undersökningar och publikationer som kretsar kring skolbibliotekens roll och ställning, både utifrån ett svenskt och internationellt perspektiv. Detta avsnitt är indelat i tre undersektioner: *3.1.1 Skolbibliotekets funktion och uppdrag*, *3.1.2 Skolbiblioteket som organisation och institution* och *3.1.3 Skolbibliotekarierna*.

3.1.1 Skolbibliotekets funktion och uppdrag

Gärdén (2017, s. 15ff) skriver i en forskningsöversikt att framför allt internationella studier har gjort gällande att skolbibliotek är gynnsamma för elevers inläring, givet att verksamheten har resurser och förutsättningar för att verka optimalt. Hon tillägger emellertid att forskare som fördjupat sig i ämnet ofta uttrycker en förståelse för att en mängd faktorer påverkar elevers kunskapsinhämtning, vilket gör att det ibland kan vara svårt att i forskning skilja ut just bibliotekets insatser (Gärdén, 2017, s. 21ff).

En amerikansk studie av Charles (2023) har undersökt hur skolbiblioteken bidrar till att göra elever från studieovana hem redo för högre studier. Till sin undersökning valde hon ut amerikanska ungdomsskolor som hade heltidsanställda och utbildade skolbibliotekarier, vilket inte är förutsättningar som möter alla *high school*-elever i USA. Utifrån Pierre Bourdieus teori om kulturellt och socialt kapital, argumenterar Charles (2023) för att elever från studieovana hem, som inte får samma kulturella kapital med sig hemifrån som jämnåriga med högutbildade föräldrar, kan kompenseras för detta igenom sin skolgång: Dessa elever får chans att skaffa sig ett socialt kapital i skolan, i möten med skolpersonal såsom exempelvis skolbibliotekarierna. Charles (2023) visar att studenter som undervisats i informations-

kompetenser av sina skolbibliotekarier, kände sig redo för att ta sig an sådana uppgifter på collegenivå, oavsett om de kom från studievana eller studieovana hem.

På det världsomspännande planet har IFLA (*International Federation of Library Associations and Institutions*) och FN-organet UNESCO, tagit fram ett gemensamt skolbiblioteksmanifest, i en ursprungsversion från år 1999 och en uppdaterad version från år 2021. I manifestet framkommer en vision om att skolbiblioteken ska bidra till att ge eleverna en känsla av världsmedborgarskap, och att tillgången till skolbibliotek, som drivs av kvalificerad personal, ska vara en självklar del av barns och ungdomars skolvardag (IFLA/UNESCO, 2021). Verksamhetens syfte ska, förutom att främja informationskompetens och läsande, också vara att bidra till elevernas sociala och kulturella utveckling utifrån det samhälle de lever i, samt att ingjuta vikten av tankefrihet och intellektuell frihet (IFLA/UNESCO, 2021).

På ett liknande sätt framhåller Centerwall et al. (2022) vikten av att skolbiblioteket inte bara ska ses som en stöttepelare för lärare och elever i arbeten gällande ämnesinnehållet i olika kurser: Skolbiblioteket är också en institution som står på egna ben, och bland dess funktioner ingår att ge eleverna demokratisk fostran och att stå för ett bildningsideal.

3.1.2 Skolbiblioteket som organisation och institution

Bibliotekstillgång för skolelever löses på olika sätt i olika länder. Situationen i vårt grannland Finland är intressant i flera avseenden: De finska elevernas anmärkningsvärda prestationer på PISA-tester har tilldragit sig internationell uppmärksamhet (Orjala, 2019, s. 64). Orjala (2019, s. 64) beskriver att det finns en livaktig folkbibliotekskultur i Finland, och att läsning är ett intresse i breda befolkningslager. Vid tiden då hon skrev sin avhandling fanns det dock uppskattningsvis bara 20 skolbibliotek med en heltidsanställd skolbibliotekarie i hela landet (Orjala, 2019, s. 62). Samarbeten mellan skolor och folkbibliotek har varit det vanligaste sättet för att ordna bibliotekskontakt för finska skolelever (Orjala, 2019, s. 59). På skolor som har ett eget bibliotek har det traditionellt fallit på finsklärares lott att sköta den verksamheten utöver åtagandena som lärare, och en följdverkning är att finska skolbibliotek ofta har ett ensidigt fokus på att främja skönlitterär läsning (Orjala, 2019, s. 62). Ett hinder för att utveckla lagstiftningen gällande skolbibliotek är att inget departement har haft ett direkt ansvar för dem: Varken kulturdepartementet eller utbildningsdepartementet har fått i uppdrag att överse skolbiblioteken (Orjala, 2019, s. 62).

I Sverige har debatten kring skolbibliotek ökat i styrka från 2010-talet och framåt (Centerwall et al., 2022). Limberg (2021) ger en bild av hur det tilltagande samhällsengagemanget kan kopplas samman med frågorna om spridningen av desinformation på nätet, och läskrisen bland barn och unga.

I en rapport från år 2019, studerade Schultz Nybacka på uppdrag av Kungliga biblioteket, hur bemannade skolbibliotek integreras i skolan på organisationsnivå, och på samarbetsnivå gällande länken mellan biblioteks-

personalen och pedagogisk personal. Schultz Nybacka (2019) betonade rektorernas ansvar för att understödja och följa upp samarbetsprojekt där skolbiblioteket involverats. Hon pekade dessutom på att skolbiblioteksverksamheter runtom i landet var i behov av mer likvärdiga förutsättningar, och att politiker på nationell nivå behövde ta ett helhetsgrepp i frågan för att klargöra målbilden för skolbiblioteken. Brister i likvärdigheten uppdagades också av Centerwall och Nolin (2019), som avsåg att välja välfungerande skolbibliotek till en studie, men som fann att många skolor de kontaktade hade en skolbiblioteksverksamhet som kunde anses som bristfällig beträffande exempelvis personaltillgång och hur verksamheten organiserades.

I en granskning av Skolinspektionen (2022) om läsfrämjande insatser på mellanstadieskolor framkom att eleverna såg positivt på samarbeten mellan lärare och skolbibliotekarierna, och att många av de tillfrågade skolbarnen hade önskemål om mer välutrustade skolbibliotek med generösare öppettider. På några av skolorna som inspektörerna besökte fanns inte bemannade bibliotek. I myndighetens redogörelse påpekas att det finns vinster i att involvera skolbibliotekarierna även i andra ämnen än svenska, men för att skapa förutsättningar för det tycktes ett aktivt skolledarskap vara nödvändigt.

På det politiska och strukturella planet finns organisatoriska utmaningar när det gäller skolbiblioteken, till följd av att de kan ses som hemmahörande i både skol- och biblioteksvärlden. Limberg (2021) gör en beskrivning av hur det kan komma till uttryck i praktiken, när Skolinspektionen ansvarar för att skollagen om skolbibliotek följs, samtidigt som Skolverket bevakar alla typer av skolfrågor, även de som rör skolbibliotek, medan Kungliga biblioteket har ett övergripande ansvar för samtliga bibliotekstyper i Sverige. Ytterligare komplexitet tillkommer när skol- och folkbibliotek integreras, då det exempelvis kan vara en komplicerad fråga om det är rektorn eller bibliotekschefen som har arbetsgivaransvaret över skolbibliotekarierna (Centerwall et al., 2022).

Dessutom påverkas förutsättningarna av att landets 290 kommuner ger upphov till lika många kommunala skolhuvudmän, jämte privata aktörer, samtidigt som det kommunala självstyret gör att skolbiblioteken kan inordnas under olika typer av nämnder (Limberg, 2021). Enligt Andersson och Henrekson (2022, s. 30) var motståndet från politisk opposition och allmänhet begränsat under friskolesystemets begynnelsestid; men under senare år har friskoleväsendet lastats för att bidra till eller förorsaka elevsegregation och ojämlika förutsättningar för barn och unga, vilket gör att det idag pågår en debatt i synnerhet gällande de vinstdrivande skolkoncernernas existensberättigande.

3.1.3 Skolbibliotekarierna

I en studie om ett amerikanskt skoldistrikt som vunnit pris för sin skolbiblioteksverksamhet, upptecknar Moen (2022) en lång rad förmågor som framgångsrika skolbibliotekarierna bör besitta: De behöver vara förändringsagenter, det vill säga en initiativtagande kraft i skolverksamheten, relationsskapare, goda samarbetspartners till lärarna, tekniskt och digitalt

kunniga, skickliga pedagoger, inspirerande förebilder som läsare och inredare av välkomnande och välfungerande bibliotekslokaler.

Utifrån en svensk kontext krävs i många fall att skolbibliotekarierna uppvisar en god anpassningsförmåga, då förhållandena kan variera gällande exempelvis biblioteksutrymmen, budget, huvudmannaskap, elevsammansättningar, och skolans profil eller pedagogiska inriktning (Centerwall et al., 2022). Bibliotekarieyrket kräver pedagogisk kompetens, men trots det har pedagogik länge varit ett nedtonat element i bibliotekariers grundutbildning (Lundberg Vesterlund, 2015, s. 54; Vanek, 2015).

I övrigt innebär yrkesrollen både frihet och ansvar, eftersom många skolbibliotekarier är ensamma i sitt yrke på sin arbetsplats (Centerwall et al., 2022; Centerwall & Nolin, 2019; Limberg, 2021). ”Self-managed library maintenance” är en fras som Centerwall och Nolin (2019, s. 15) använder för att beskriva en bibliotekarie som på egen hand styr sin arbetsvardag och sin verksamhet.

Trots att både en bredd av olika förmågor och en hög grad av självständighet behövs i yrkesutövningen, brottas professionen fortsatt med låg status och bristande erkännande. Historiska orsaker till det kan, enligt Centerwall et al. (2022), vara att målgruppen är barn och ungdomar, att yrkeskåren till övervägande del består av kvinnor, och att många utomstående har utdaterade kunskaper kring skolbibliotekariers kompetenser och kunnande.

Även bland studerande inom biblioteks- och informationsvetenskap kan yrkesinriktningen vara impopulär: Genom fokusgrupper med bibliotekariestudenter som medverkande, har Lindberg (2015, s. 84) tagit del av studentreflektioner kring det stundande yrkeslivet, och de flesta av hennes deltagare strävade inte mot att bli skolbibliotekarier, utan avsåg att söka sig till folk- eller högskolebibliotek som förstahandsval.

Centerwall (2019) har med hjälp av djupintervjuer med verksamma skolbibliotekarier kunnat få en bild av hur dessa formar sin yrkesidentitet i en samarbetsinriktad skolmiljö och i förhållande till lärare. Hennes intervjudeltagare beskriver att skolbibliotekarier behöver arbeta långsiktigt och målinriktat för att bli inkluderade i kollegiet, och för att skolbiblioteket ska integreras i den övriga skolverksamheten. I denna del av arbetet krävs en förmåga att skapa och upprätthålla relationella band till lärare, och ett aktivt deltagande i alla sorters sammankomster som förekommer på en skola, såsom lärarkonferenser, arbetslagsmöten, studiedagar och föräldraträffar (Centerwall, 2019). Lärarna kan behöva upplysas och påminnas om skolbibliotekariernas kapaciteter och beredvillighet till samarbeten (Centerwall, 2019). En orsak till att lärare kan ha en begränsad insyn i skolbibliotekarieprofessionen, är att de sällan har fått med sig kunskap om skolbibliotek från lärarutbildningarna (Gärdén, 2017, s. 90f).

3.2 Statliga utredningar och den politiska och samhällsliga utvecklingen

En statlig utredning har tidigare undersökts ur ett idéanalytiskt perspektiv av Montin (2016), som intresserade sig för förändringar i kommunallagen, vilka hade föregåtts av betänkandet SOU 2015:24 *En kommunallag för framtiden*. Montin (2016, s. 341) ville närmare granska kommunpolitikens manöverutrymme i en tid när marknadskrafter i ökad utsträckning utövar involvering och inflytande på den offentliga sektorn. Han skriver: ”Idéerna om konkurrens och valfrihet har fått sådan symbolisk kraft att få ifrågasätter åtgärder som ska ’främja’ dessa idéers praktik. Idéerna avideologiseras” (Montin, 2016, s. 354).

Förhållandena mellan marknadsintressen och skolpolitik har diskuterats av Persson (2018), som skriver:

Hela samhällets värdegrund har långsamt, systematiskt, och ofta ganska obemärkt förändrats sedan begynnelsen av 1990-talet beroende på den framväxande globala ekonomin. Denna tar världens politiker alltid hänsyn till oavsett ideologisk övertygelse. Den globala ekonomin innebär en kontinuerlig avregleringen av fundamentala samhällsfunktioner till fördel för en marknad på neoliberala grunder. (Persson, 2018, s. 11)

Detta innebär, enligt Persson (2018, s. 11), att värden och idéer utan synbar nytta för marknaden saknar genomslagskraft. En konsekvens av den utvecklingen, som rör utbildningssystemet, är bland annat en lägre värdering av humanistiska ämnen (Persson, 2018).

Skolbiblioteksatsningen är inte den enda förändringen på skolområdet som införs läsåret 2025, för då ändras även betygsförfarandet, som genomgår ett skifte från kursbetyg till ämnesbetyg i gymnasieskolan. Borsgård (2024) har studerat förändringen, som inleddes med utredningen SOU 2020:43 *Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper*. Hans fokus har varit att granska hur reformen kan komma att påverka svenskundervisningen, samt att försöka klargöra hur ordet bildning kan förstås i förhållande till hur svenskämnet beskrivs i Skolverkets förslag till ny ämnesplan (Borsgård, 2024).

En betydande förändring, som Borsgård (2024, s. 98) uppmärksammar i det nya ämnesplansförslaget, är att skönlitteraturens konstnärliga och sinnliga värden särskilt lyfts fram. Borsgård (2024, s. 97) menar också att bildningsideal framträder i formuleringar kring att litteraturorienteringen ska främja läslust, och att skrivundervisningen ska ge eleverna självförtroende avseende den egna språkbehärskningen. Dessutom ska gymnasieungdomarna ges möjlighet att få reflektera kring sig själva som individer genom läsande och skrivande i svenskämnet (Borsgård, 2024, s. 97). I sina slutord reflekterar dock Borsgård (2024, s. 100) kring om bildning realistiskt sett kan ha ett egenvärde i skol-sammanhang, eller om bildningen i praktiken blir ännu ett medel för att gymnasieeleverna ska bli anställningsbara eller antagna till högre studier.

Under våren 2025 har flera statliga utredningar på skolområdet framlagts: Bland dessa en med fokus på friskolesystemet, SOU 2025:37 *Skärpta villkor för friskolesektorn*; och en annan med föreslagna reformer beträffande betygssystemet, SOU 2025:18 *Ett likvärdigt betygssystem*. Detta innebär att fler genomgripande förändringar gällande den svenska skolan kan komma att aviseras inom en snar framtid. Oavsett om fler regleringar väntar för friskolesektorn eller ej, förutsätter Anderson och Henrekson (2022, s. 30) att de vinstdrivande friskoleföretagen framledes kommer att behöva förhålla sig till ett samhällsklimat där det finns en ökad misstro mot deras verksamhet.

Statliga utredningar har generellt rönt ett stort intresse bland studenter med olika studieinriktningar, och bland floran av studentarbeten med fokus på denna dokumenttyp återfinns ett antal som blivit gjorda inom biblioteks- och informationsvetenskap. Det finns två tidigare studentuppsatser som behandlar SOU 2021:3 *Skolbibliotek för bildning och utbildning*, men dessa undersökningar innefattar inte remissvaren eftersom båda uppsatserna är skrivna under remissinsamlingstiden: Bruce (2021) har genomfört en politisk diskursanalys av utredningens innehåll, och Toresand (2021) har gjort en diskurs- och argumentationsanalys utifrån samma material.

Trots att dessa uppsatsskribenter studerar samma källtext utifrån liknande teoretiska ramverk och metoder, landar de i olika slutsatser. Toresand (2021) tecknar en fin bild av hur det idealiska skolbiblioteket framstår i den statliga utredningen och i tidigare forskning:

Skolbiblioteket beskrivs [...] som en idyllisk oas; ett kulturellt nav som öppnar upp skolan. Ett utrymme där fler faktorer än kunskapskraven får existera, där trygghet och lugn råder så att läsmiljön blir stimulerande. En plats som kan visa upp och arbeta med frågor om mänskliga rättigheter, som kan göra fler elever trygga och hjälpa dem med identitet och självförtroende. Skolbibliotekarien ska väcka nyfikenhet och uppmuntra till läsengagemanget. Det kan agera fristad från den övriga skolläsningen som för eleverna ofta är tyngd av prestationskrav och betyg. Skolbibliotekariens omhändertagande roll kan fokusera på att bygga relationer och hjälpa individuella elever med stöd eller boktips. Där kan eleverna få kulturell och intellektuell stimulans. (Toresand, 2021, s. 71)

Toresand (2021) beskriver att utredningens förslag har potential att transformera skolbiblioteken och synen på dem, och hennes betänkligheter kretsar snarare kring hur den slutgiltiga lagstiftningen kommer att se ut, och om skolorna kommer att ha råd att genomföra satsningar på skolbiblioteken. Bruce (2021) ställer sig å sin sida kritisk till hur bibliotekarieprofessionen framställs i utredningen, och hon argumenterar för att dess specifika kompetenser skulle ha behövt skrivas fram tydligare. Ett exempel är bemanningsfrågan som avhandlas i utredningen, där Bruce (2021, s. 49) ställer sig frågande till varför det inte ses

som en fullständig självklarhet att personalstyrkan ska utgöras av utbildade bibliotekarier.

Både Bruce (2021) och Toresand (2021) nämner utredningens förslag om att till viss del lösa personalbehovet genom en vidareutbildning för lärare som vill förlägga delar av sin tjänst till skolbiblioteket. Men medan Toresand (2021, s. 58) framlyfter att lärares pedagogiska yrkeskunnande kan vara en tillgång i skolbiblioteket, gör Bruce (2021) en annan reflektion: Apropå att utredaren ser att förslaget också kan hämma flykten från läraryrket (jmf SOU 2021:3, s. 355), anmärker Bruce att det kan uppfattas som ”att det är viktigare att erbjuda en lärare en tjänst som skolbibliotekarie för att de inte ska lämna skolverksamheten som arbetsplats än att det införs regleringar som synliggör skolbibliotekariers kompetens” (Bruce 2021, s. 52).

3.3 Analyser av remissvar inom utbildnings- och bibliotekssektorn

Det finns några svenska studier av remissvar inom utbildningsfältet: Börjesson et al. (2022) har gått igenom remissyttranden till en rapport om högre utbildning, SOU 2019:6 *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan*, och de har undersökt hur ställningstagandena skiljer sig åt beroende på vilken remissinstans som skrivit yttrandet. De valde fältanalys som sin teoretiska forskningsgrund; och deras metod var av både kvalitativt och kvantitativt slag, i form av argumentationsanalys och geometrisk dataanalys, närmare bestämt *multipl korrespondansanalys*. Deras undersökningsfokus var tredelat: För det första ville de diskutera vilken typ av aktörer som hade skickat in remisser, för det andra ville de undersöka vilka argument som framfördes, och för det tredje ville de granska huruvida mönster i svaren gick att koppla till typ av aktör.

En skiljelinje som Börjesson et al. (2022) lade märke till, fanns mellan lärosätena och remissinstanser som tillhörde näringslivet, där de förstnämnda önskade ökade statliga anslag och de sistnämnda ville se mer av icke-statlig finansiering. Betydande olikheter i hur argumenten underbyggdes framkom också mellan dessa grupper, då exempelvis Uppsala universitet framhävde betydelsen av bildning, medan Svenskt Näringsliv hänvisade till marknads-ekonomiska lösningar (Börjesson et al., 2022).

Skillnaderna var dock inte entydiga: Börjesson et al. (2022, s. 241) noterade att en del högskolor och lärosäten som fått universitetsstatus på senare år, använde sig av begrepp som traditionellt har förknippats med den företags-ekonomiska sektorn. Dessa universitet kunde exempelvis framhålla ett fokus på ”tillväxt” och ”innovation” (Börjesson et al., 2022, s. 241).

Lindqvist (2025), som var en av medförfattarna till ovanstående forskningsartikel, publicerade senare en avhandling på samma tema. Hennes undersökningsmaterial bestod av remissvar insamlade inför de politiska förändringarna av högskoleväsendet som infördes åren 1969, 1977, 1993 och 2007 (Lindqvist, 2025, s. 21). I syfte att kunna kombinera en analys av de språkliga argumentationsstrategierna, med en utblick mot de samhälleliga och

historiska faktorer som sannolikt påverkat aktörerna, valde hon att utgå ifrån ett socioretoriskt perspektiv (Lindqvist, 2025, s. 43f).

Under tidsperioden som undersökningen omfattar har den högre utbildningen stegvis blivit tillgänglig för fler studenter och för bredare samhällsskikt (Lindqvist, 2025, s. 102). Lindqvist (2025, s. 102f) argumenterar för att denna utveckling har bidragit till att förändra externa aktörers syn på högskoleväsendet, genom att det uppstått ett ökat yttre tryck på att högskolorna ska ge studenterna de yrkeskunskaper som arbetsmarknaden efterfrågar, medan bildningsideal fått en alltmer sekundär betydelse. Hon visar också att akademierna traditionellt har motsatt sig en alltför stark marknadsanpassning av lärdomsinstitutionerna, men att de långsamt och stegvis skiftat åsikt och anammat uppfattningen om att en av deras huvuduppgifter är att utbilda arbetskraften och därmed gagna samhällets ekonomiska utveckling (Lindqvist, 2025, s. 185).

Remissvar rörande biblioteksverksamhet har undersökts i en handfull tidigare studentuppsatser: Ett exempel är Kellner (2019) som har gjort en diskursanalys av kommuners remissyttranden till förslaget om ny bibliotekslag (DS: 2013:13a). Skolbiblioteksfrågan ges ett visst utrymme i hans framställning: Tre av kommunerna i undersökningen framlade idén att skolbiblioteksmanifestet som tagits fram av IFLA/UNESCO borde användas som grund för svensk lagstiftning på området (Kellner, 2019, s. 25), och Lunds kommun framförde åsikten att det borde lagstadgas att skolbibliotek ska drivas av utbildade bibliotekarier (Kellner, 2019, s. 34). Flera av kommunerna betonade åtskillnaden mellan begreppen utbildning och bildning, med synpunkten att det förstnämnda ska höra till skolbibliotekets huvuduppdrag, medan det sistnämnda ska ses som folkbibliotekets kärnuppgift (Kellner, 2019, s. 25f).

4 Teori och metod

Det fjärde kapitlet är indelat i sex underavsnitt: 4.1 *Forskningsstrategi och forskningsmaterial*, 4.2 *Idé- och argumentationsanalys*, 4.3 *Metodologisk reflektion*, 4.4 *Urval* och 4.5 *Bearbetning och analys*. Sist i kapitlet kommer en kortare reflektion kring forskningsetiska överväganden under rubriken 4.6.

4.1 Forskningsstrategi och forskningsmaterial

Den här undersökningen har genomförts med en kvalitativ forskningsstrategi. Även om en kombination av kvantitativa och kvalitativa undersökningssätt säkert hade kunnat tillföra intressanta dimensioner (jmför Börjesson et al., 2022), var det med tanke på den begränsade tid som fanns till förfogande förnuftigt att välja en av strategierna för att kunna göra en djupgående analys. Kvalitativa studier innehåller i många fall olika typer av tolkningar som centrala element i analysarbetet, och i gengäld kan den här typen av studier bidra med en ingående kunskap om aktörer som verkar i en särskild kontext (Bryman et al., 2025, s. 426f). Esaiasson et al. (2024, s. 336) uppfattar metodikens fördel som ”möjligheten till rik beskrivning och detaljrikedom kombinerat med en känsla för nyanser och eventuella motsägelser i materialet”.

Remissvar utgör ett slags delmoment i en kedja av handlingar och skrivelser som slutligen leder fram till förändringar i lagstiftningen. Erikson (2018, s. 241f) delar in det händelseförlopp som initieras av folkvalda politiker, i en så kallad ”institutionaliseringsprocess” med fyra steg: Det första steget är att en ny infallsvinkel på en politisk sakfråga förs fram och får fäste i den interna debatten inom det parlamentariska systemet, till exempel på utskottssammanträden (Erikson, 2018, s. 241). Det andra steget är att detta perspektiv fångas upp och anammas av ett flertal parter, som tillsammans kan bygga en allians för att driva frågan vidare (Erikson, 2018, s. 241f). Nästa fas inträder när ärendet börjar behandlas formellt, till exempel genom tillsättandet av en utredning, och det sista momentet utgörs av att lagändringsförslag godkänns av riksdagen (Erikson, 2018, s. 242).

Montin (2016, s. 342f) redogör för utredningsprocessens ”inramning”, med vilket avses beslut kring inriktningar och avgränsningar som bildar ett ramverk för hur utredningsarbetet ska bedrivas: Till att börja med ska en utredare väljas, och följbara direktiv behöver skrivas fram; och dessutom krävs ofta en beredskap för att en del villkor och omständigheter kan komma att ändras under utredningstiden. När betänkandet är färdigställt påbörjas remissfasen.

I en statlig utredning om det parlamentariska förändringsarbetet, *SOU 2025:52 Ökad insyn i politiska processer*, beskrivs essensen av att ha remissinsamlingar: ”[...] [B]eslut måste beredas i en dialog med en vid krets av företrädare för olika intressen i samhället. Det utvecklade svenska öppna remissförfarandet kan sägas vara ett grundlagsfäst uttryck för just detta” (SOU 2025:52, s. 546).

Grundläggande i remissinsamlandet är att myndigheter som blir ombedda att skriva remissvar är förpliktigade att göra det, men dessa svar kan få lov att vara mycket kortfattade om den tillfrågade myndigheten inte har några invändningar eller kommentarer (Statsrådsberedningen PM, 2021:1, s. 4). Ett exempel på ett kort myndighetssvar som inkommit angående SOU 2021:3 *Skolbibliotek för bildning och utbildning* är Regelrådets avfattning: ”Såvitt Regelrådet kan bedöma medför förslaget inte effekter av sådan betydelse för företag att Regelrådet yttrar sig” (Regelrådet, 2021, s. 1). Övriga typer av aktörer som får en förfrågan om att skriva remissvar kan välja om de vill medverka eller avstå (Statsrådsberedningen PM, 2021, s. 5).

Remisskrivaren behöver inte ha en helt färdig åsikt i frågan, utan tillåts att vara prövande och reflekterande inom vissa gränser: ”Den som är tveksam bör klart säga detta och inte låta tveksamheten komma till uttryck genom svår-tolkade formuleringar” (Statsrådsberedningen PM, 2021:1, s. 5). Aktörerna uppmanas också att tänka på att även allmänheten ska kunna förstå svaren, och därför kan exempelvis facktermer behöva presenteras med förklaringar i texten (Statsrådsberedningen PM, 2021:1, s. 6f).

4.2 Idé- och argumentationsanalys

Remissvaren som har analyserats i denna undersökning har behandlats utifrån teoretiska och metodologiska koncept som hämtats ur en kombination av idé- och argumentationsanalys. Gällande argumentationsanalys, beskriver Hellspong (2013) hur den har sin grund i den klassiska retoriken, med Aristoteles som en nyckelperson och med begrepp som har ursprung i de antika språken. Analysmetoden kan användas för att förstå argumenten på olika nivåer: Från makronivån som innefattar argumentationens kontext, och målgrupp eller debatttagare; ned till mikronivån i form av ordval, och retoriska figurer eller språklig stil.

Hellspong (2013, s. 36ff) redogör för hur argumentation kan anses vila på tre stommar: en kognitiv, en social och en språklig. Den förstnämnda innebär att argumentation behöver utgå från en kunskapsbas, och den sistnämnda att tankegångarna behöver ges en språklig dräkt. Den sociala aspekten implicerar att en slags relation upprättas mellan skribenten och läsaren (Hellspong & Ledin, 1997).

Vidare beskriver Hellspong (2013, s. 62ff) hur en persons kunskapsbas kan vara grundad i *observation*, *intuition*, *auktorisation* och *slutledning*. *Observation* innebär att kunskapen formas av människors upplevelser och *intuition* att den är baserad på individuella känsloreaktioner (Hellspong, 2013, s. 62f). *Auktorisation* innefattar tillit till särskilda personer eller samhällsinrättningar, och *slutledning* beaktar att kunskapsbyggandet är en produkt av avancerade logiska tankegångar vari *observation*, *intuition* och *auktorisation* kan invägas (Hellspong, 2013, s. 64f).

En verkningsfull argumentation kan också behöva olika typer av argumentationsstöd. Hellspong (2013, s. 136ff) ger exempel på hur stöd kan ges i tre former, vilka är *förstärkning*, *breddning* och *täckning*. Ett exempel på

det förstnämnda kan vara att berätta om känslöväckande levnadsöden, det mellersta kan innebära att nya perspektiv eller infallsvinklar framförs, och det sistnämnda att debattören kan visa att argumentationen utgår från pålitliga kunskapskällor (Hellspong, 2013, 136ff).

Björnsson et al. (2009, s. 17) understryker att argumentationsanalys, utifrån deras användning av metoden, först och främst bottnar i logisk slutledning, vilket betyder att forskaren lämpligen bortser från exempelvis litterära kvalitéer och formuleringsmässig slagkraftighet. Esaiasson et al. (2024) skriver: ”Argumentationsanalysen kan [...] sägas erbjuda ett förfinat sätt att använda sunt förnuft” (Esaiasson et al., 2024, s. 311).

Idéanalysen är av en senare uppkomsttid och statsvetaren Herbert Tingsten brukar räknas som analysmetodens anfader. Tingstens forskning var grundad i en slags logisk rationalitet, och med det angreppssättet studerade han det tidiga 1900-talets dominerande ideologier (Stenfeldt, 2015, s. 645).

Vedung (2018b) skriver: ”Idéanalys handlar om dialoger, deliberationer, meningsutbyten och diskurser, inte om oföränderliga sanningar utan om argument, motiveringar, [och] rättfärdiganden, [...] som i princip kan mötas av gensagor och motargument” (Vedung, 2018b, s. 170). Idékritiken, som var Tingstens namn på forskningsinriktningen, skulle kunna ses som en vidareutveckling av en äldre tradition av politisk idéhistoria (Beckman, 2005, s. 12).

Ideologier kan beskrivas som en uppsättning principer och verklighetsuppfattningar som bildar en bas för konkreta politiska budskap (Beckman, 2005, s. 56). Skillnaderna mellan ideologier handlar inte enbart om olika samhällsvisioner, eftersom ideologier också kan bidra till att forma anhängarnas människosyn på avgörande sätt (Larsson, 2014, s. 25).

När det förra seklet inleddes var de ledande ideologierna liberalism, konservatism och socialism (Larsson, 2014, s. 12). Vad gäller den sistnämnda ideologin växlade flera socialistiska partier spår vid denna tid, och började verka för mer reformistiska förändringsstrategier (Larsson, 2014, s. 85). Utbildningsinitiativ och en jämnare resursfördelning sågs som medel för att skapa ett jämlikare samhälle (Larsson, 2014, s. 86).

Larsson (2014, s. 16) visar hur äldre ideologier har en tendens att på ett liknande sätt moderniseras och återskapas i en ny tappning, ibland med prefix-modifierade namn som ”nyliberalism” eller ”nykonservatism”, eller med en delvis ny innebörd av etiketter som exempelvis ”feminism” eller ”ekologism”. Ett annat exempel på en realpolitisk uppdatering av en ideologi är ”tredje vägens”-socialdemokrati (jmf Larsson, 2014, s. 171ff).

Argumentationsanalys och idéanalys kan anses vara sammanlänkade på vissa sätt, då både begrepp och tankegods kan vara överlappande. Idéanalys kan i praktiken ses som ett slags paraplybegrepp som innefattar olika typer av analysmetoder som kan brukas för att undersöka politiska texter och yttranden (Beckman, 2005, s. 11).

Enligt argumentationsanalytikerna Björnsson et al. (2009) bör argumentens kvalitet granskas utifrån koncepten *hållbarhet* och *relevans*. Det förstnämnda innebär att det går att finna anledningar för att lita på att olika

påståenden som används som argument stämmer eller är sannolika (Björnsson et al., 2009, s. 24f). Det sistnämnda åsyftar att argumenten på ett tydligt sätt bidrar till att övertyga läsaren eller åhöraren om den tes som debattören driver (Björnsson et al., 2009, s. 34f). För att argumentationen ska vara effektiv krävs att argumenten uppfyller båda dessa aspekter (Björnsson et al., 2009, s. 44f).

Beckman (2005), som utgår från ett idéanalytiskt synsätt, skiljer mellan *hållbarhet*, *giltighet* och *rimlighet*. Beskrivningen av *hållbarhet* är snarlik den ovanstående, då Beckman framhåller att påståenden som framförs behöver vara möjliga att styrka på ett eller annat sätt (jmf Beckman, 2005, s. 65). *Giltighet* handlar om att framställningen går att följa logiskt och att den inte innehåller uppenbara inkonsekvenser (Beckman, 2005, s. 57f). I det idéanalytiska perspektivet finns en särskild dimension i form av *rimlighet*, som betyder att tankar och idéer behöver vara grundade i människors moral, normer och livsfilosofier (Beckman, 2005, s. 68f).

En idéanalytisk utredning med fokus på giltighetsaspekter kan kallas för *giltighetsprövande idéanalys* (Vedung, 2018a, s. 212). I giltighetsprövande studier finns ibland en risk att idéanalytikern anlägger ett alltför obalanserat kritiskt perspektiv i förhållande till sitt källmaterial, och för att avhjälpa det problemet kan den så kallade *generositetsprincipen* tillämpas (Beckman, 2005, s. 78). Principen innebär att analytikern anstränger sig för att beskriva olika positioner på ett balanserat och välvilligt sätt (Beckman, 2005, s. 78; Esaiasson et al., 2024, s. 331).

En skiljelinje som ofta blir aktuell i idéanalytiska studier är att de kan vara antingen renodlat *idécentrerade* eller även *aktörscentrerade* (Beckman, 2005, s. 17f). I en del aktörscentrerade studier kan kontexten, det vill säga forskningsmaterialets tillkomstsammanhang, också bli en central del av forskarens slutsatser (Beckman, 2005, s. 16f).

På ett grundläggande plan avser politiska utsagor vanligen att bifalla, föreslå eller motsätta sig politiska reformer (Beckman, 2005, s. 55). Språkliga val blir en del av debattörernas strategier för att paketera budskapen, och det innebär i praktiken att företrädare för en ideologisk inriktning väljer begrepp som är positivt laddade för att beskriva den egna politiken, medan motståndarsidans åsikter och motiv framställs med ordval som har en negativ klang (Vedung, 2018a, s. 224f). Vedung (2018a) skriver: ”Politisk kamp är också strid om språket” (Vedung, 2018a, s. 225).

En persons uppfattningar grundar sig ofta i vilka *värden* denne ställer sig bakom, och dessa värden kan fungera som rättesnören som hjälper till vid val av handlingssätt (Hellspong, 2013, s. 32). Argumentationer kring värdefrågor handlar i grunden om att tillmäta något ett högt eller ringa värde (Hellspong, 2013, s. 135).

Hellspong (2013, s. 32, 135) förklarar att diskussioner som påkallar att debattdeltagare tar ställning i värdefrågor inte alltid är enkla eller självklara, eftersom det kan finnas skillnader i hur olika personer eller grupper definierar exempelvis ”rättvisa” eller ”samhällsansvar”, liksom det kan finnas motstridiga uppfattningar om vad som är moraliskt rätt. Politiskt arbete går i hög grad ut på

att förhandla kring vilka värden som ska prioriteras i samhällsbyggandet, och skattningen av värden är ofta tätt förknippad med ideologisk grundsyn (Larsson, 2014, s. 23).

Beckman (2005, s. 80) tydliggör att olika politiska förslag och ställningstaganden inte uppstår i ett vakuum utan är sprungna ur en kombination av samhälleliga, finansiella och mentala utvecklingssprång som äger rum inom en samhällsgemenskap vid en viss tid. Larsson (2014) beskriver det som en pendelrörelse: ”Perioder av ideologisk avmattning och ideologisk skärpning avlöser varandra, både inom varje enskilt parti och i samhället som helhet” (Larsson, 2014, s. 17). Vilka argument som används och hur de tas emot speglar en tidsanda (Stenfeldt, 2015, s. 648).

4.2.1 Operationalisering av idé- och argumentationsanalytiska begrepp

I den undersökning som här ligger för handen finns en tonvikt på aktörerna som verkar inom skol- eller bibliotekssfären – vilka som står bakom de olika remissvaren har därmed haft en betydelse i analysförfarandet. Kontexten är också väsentlig för att förstå den här studien, då analysen kretsar kring en del av förarbetet till en ny lag som, vid uppsatsens tillkomsttid, håller på att implementeras. Materialet som studeras kan därför ses som en del i ett pågående politiskt skeende.

I analysarbetet har argumentens *relevans* och *hållbarhet* bedömts. Andra begrepp som har operationaliserats i undersökningen är de som hör till argumentens kunskapsbas: *Observation*, *intuition*, *auktorisering* och *logisk slutledning*. Likaså har argumentationsstöd, såsom *breddning* och *täckning*, en given plats i den här typen av analys.

För att förstå aktörernas motiv spelar deras syn på *värden* en signifikant roll. Aktörernas bakomliggande politiska världsbilder, det vill säga *ideologiska* övertygelser, har varit viktiga att undersöka för att kunna besvara uppsatsens frågor. I denna del av analysarbetet ingår att förhålla sig till relevanta ideologiska ismer. Övriga kursiverade begrepp som förekommer i ovanstående avsnitt finns där för att ge en introduktion till idé- och argumentationsanalys.

4.3 Metodologisk reflektion

Undersökningen har vissa begränsningar: Den följer inte hur samhällsdebatten har utvecklats över tid, och det har inte heller skett någon insamling av en variation av dokumenttyper i ämnet. Istället har studien avgränsats till att gälla strax över ett dussin dokument, som skrivits som svar på ett annat dokument, och som tillkom och inlämnades under ett visst tidsfönster. Det är heller inte möjligt att göra generaliseringar utifrån analyserna av de utvalda remissvaren, för att dra slutsatser om samtliga remissinlämningar; utan avsikten med studien har varit att enbart analysera, jämföra och diskutera de dokument som ingått i undersökningen (jmf Bryman et al., 2025, s. 455).

Det finns andra teoretiska ramverk än idé- och argumentationsanalys som hade kunnat vara passande för denna undersökning, och ett exempel är politisk diskursanalys. Den teoretiska grunden valdes exempelvis av Bruce (2021) till

den studie av SOU 2021:3 som hon utförde. Hon beskriver att hon gjorde sitt teorival utifrån en strävan efter att sätta politisk förändringskraft i centrum, och för att kunna analysera argumenten och vilka värderingar som framkommer i dessa (Bruce, 2021, s. 15).

Lindqvist (2025), som har undersökt remissvar som skrivits angående utredningar om det högre utbildningsväsendet, använde ett socioretoriskt perspektiv för att utforska uppfattningar, målbilder och värden som uttrycktes i dokumenten. Perspektivet gav henne analytiska redskap för att kunna sammanfläta en analys av retoriska grepp och samhällelig kontext (Lindqvist, 2025, s. 43f). Den teoretiska inriktning som utgör grunden för denna undersökning är emellertid vald för att den ger utföraren av studien en viss frihet i hur koncepten kan omsättas i det praktiska analysarbetet.

4.4 Urval

Eftersom den här undersökningen har ett aktörscentrerat perspektiv har det varit klargörande att gruppera de olika aktörerna. De valda aktörerna har blivit indelade i tre olika aktörsgrupper, som alla är berörda parter när det gäller skolbiblioteksfrågan, men med olika ingångar. Indelningen av aktörerna har gjorts utifrån om de kan anses representera *skolsektorn* eller *bibliotekssektorn*, och därtill har aktörer som är *lärosäten* inordnats i en egen aktörsgrupp.

Urvalsramen har bestått av 61 remissvar² som inlämnats angående SOU 2021:3 *Skolbibliotek för bildning och utbildning*. Dessa remissyttranden fördelar sig mellan följande aktörstyper: lärosäten, kommuner, regioner, fackförbund, föreningar, organisationer, myndigheter och bibliotek. I urvalet till denna undersökning är samtliga av dessa kategorier representerade, och sammantaget har fjorton remissvar valts ut till analysen.

De valda aktörerna är: Högskolan i Borås, Uppsala universitet, Linnéuniversitetet, Ydre kommun, Stockholm stad, Luleå kommun, Sveriges kommuner och regioner, DIK, Sveriges Skolledarförbund, Lärarförbundet, Friskolornas riksförbund, Idéburna skolors riksförbund, Svensk biblioteks-förening och Kungliga biblioteket. Att antalet utvalda remisser blev just fjorton beror på att det var ett tillräckligt litet antal för att en djupanalys skulle kunna genomföras inom de tidsramar som finns för en masteruppsats, samtidigt som det var en tillräckligt stor mängd för att aktörerna också skulle kunna grupperas och jämföras sinsemellan.

Det har varit fråga om ett *icke-sannolikhetsurval*, då slumpen inte har varit inblandad i valet av studieobjekt (jmf Denscombe, 2018, s. 59). Intentionen har varit att kunna kartlägga en eventuell dynamik och polemik mellan olika aktörer som berörs av skolbiblioteksfrågan. Detta sätt att göra urval på skulle kunna anses vara i linje med vad Denscombe (2018, s. 58) kallar för ett *explorativt urval*, vilket innebär att selektionen görs med avsikt att få fram ”intressanta, extrema eller ovanliga exempel”. Ett annat sätt att benämna den

---

² En sammanställning av samtliga instanser som skrev remissvar till utredningen finns i Bilaga I, och i Bilaga II finns en lista på instanser som erbjöds att lämna in remissvar men som avböjde.

här typen av urvalsprocess är *subjektivt urval* (jmf Denscombe, 2018, s. 67f), vilket kommer till användning när utföraren av en undersökning väljer studiematerial för att få fram motstridiga synsätt och särskilt intresseväckande information.

I urvalsproceduren har det varit angeläget att välja remissinstanser som kan anses ha särskilt god insikt i skol- eller biblioteksverksamhet, och som därför skulle kunna ses som ”tunga instanser” i den här frågan. Eftersom rektorernas grad av engagemang i skolbiblioteken kan ha en avgörande betydelse (jmf Schultz Nybacka, 2019; Skolinspektionen, 2022), har det varit relevant att inkludera ett fackförbund som organiserar skolledare i urvalet. Sveriges Skolledarförbund, som ingår i denna undersökning, har dock under senare tid förenats med en facklig organisation för skolledare som fanns inom Lärarförbundet; och efter sammanslagningen blev det nya namnet Sveriges Skolledare.

Även fackförbundet som organiserar bibliotekarier, DIK, och ett av fackförbunden som organiserar lärare, Lärarförbundet, har ingått i denna studie. Det kan infogas att de två lärarfackförbunden senare har fusionerat, men år 2021 representerades lärarkåren fortfarande av två olika förbund. Att Lärarförbundet valdes till denna undersökning beror på att de skrivit ett något längre remissvar än den konkurrerande fackliga organisationen. Längden på remissyttrandena har generellt haft betydelse för vilka aktörer som blivit valda, utifrån tanken att utförliga svar kan ge ett rikare underlag för analys.

Det har vidare upplevts som viktigt att inkludera aktörer som representerar olika typer av skolhuvudmän, och av den anledningen har kommuner, Friskolornas riksförbund och Idéburna skolors riksförbund valts ut. Friskolornas riksförbund företräder den vinstdrivande delen av friskolesektorn, och Idéburna skolors riksförbund är en organisation för den icke-vinstdrivande delen av samma sektor.

Sveriges kommuner och regioner, ofta förkortat till SKR, är en av de valda aktörerna. Sammanslutningen kan vara svår att kategorisera: SKR är en medlems- och arbetsgivarorganisation, som har ett politiskt tillsatt styre, och som företräder både kommuner och regioner.

Samtliga svenska kommuner är skolhuvudmän för de offentligt drivna skolorna inom de olika kommungränsdragningarna. Det kan dock vara värt att uppmärksamma att det även finns skolor där regioner står för huvudmannaskapet, och det gäller exempelvis flera av landets naturbruksgymnasier.

De kommuner som valts ut till att ingå i denna undersökning är Stockholm stad, Luleå kommun i Norrbotten, och Ydre kommun i Östergötland. Avsikten har varit att få en geografisk spridning, och att inkludera kommuner med en varierad folkmängd, samt att välja kommunala aktörer som skrivit jämförelsevis långa remissvar.

Remissvaret från Friskolornas riksförbund har ansetts vara särskilt intressant att medta i den här studien, med anledning av att företrädare för förbundet gick ut i media och kritiserade skolbiblioteksutredningen kort efter att denna hade offentliggjorts, vilket tyder på starka åsikter i frågan (jmf

Hamilton, 2021). I en tidigare undersökning om kommuners remissvar gällande bibliotek framkom också distinkta och ibland polemiska ståndpunkter i förhållande till politiska förslag på biblioteksområdet (jmf Kellner, 2019).

De fjorton utvalda aktörerna har, som nämndes inledningsvis, delats in i tre aktörsgrupper: Den första gruppen kan i denna kontext ses som representanter för *skolsektorn*. Hit hör Idéburna skolors riksförbund, Friskolornas riksförbund, Stockholm stad, Luleå kommun, Ydre kommun, Sveriges kommuner och regioner, Lärarförbundet och Sveriges skollärförbund.

Nästa aktörsgrupp har sin förankring i *bibliotekssektorn*. I denna grupp återfinns Svensk biblioteksforening, Kungliga biblioteket och bibliotekariernas fackförbund DIK. Svensk biblioteksforening är en intresseorganisation som arbetar för att stötta bibliotekssektorn och bibliotekarieprofessionen. Kungliga biblioteket är Sveriges nationalbibliotek och har därmed ett tudelat uppdrag, dels som ett fysiskt bibliotek och dels som en myndighet som arbetar med biblioteksfrågor.

Den tredje aktörsgruppen representerar *lärosätena* och har därmed både ett utbildnings- och professionsperspektiv, då de i hög grad bidrar till att forma de framtida innehavarna av skolbibliotekarieyrket. De lärosäten som valts ut till denna undersökning är Högskolan i Borås, Linnéuniversitetet i Småland och Uppsala universitet. Vid de två förstnämnda lärosätena anordnas bibliotekarieutbildningar både på kandidat- och masternivå. Uppsala universitet förestår ett så kallat ABM-program, det vill säga ett masterprogram med inriktning mot arkiv, bibliotek och muséer.

4.5 Bearbetning och analys

Utifrån ett idé- och argumentationsanalytiskt perspektiv har det varit angeläget att kunna koppla innehållet i remisserna till olika koncept som används inom dessa analysmetoder. Kombinationen av idé- och argumentationsanalys har använts för att möjliggöra en granskning av argumentationerna som görs i remissvaren (jmf Vedung, 2018a, s. 212), men också för att kunna lyfta blicken och se de större politiska idéerna, ideologierna och värdefrågorna.

De fyra forskningsfrågorna som är utgångspunkter för denna studie är: 1) *Hur positionerar sig olika aktörer i skolbiblioteksfrågan?*, 2) *Hur underbygger aktörerna sina argument?*, 3) *Hur kommer aktörernas ideologiska utgångspunkter till uttryck i argumentationerna kring skolbibliotek?*, och 4) *Hur framstår aktörernas inställning till vilka yrkesgrupper som ska utföra skolbiblioteksarbete?*

Eftersom remissernas avsändare har varit centrala för att kunna besvara den första forskningsfrågan, går det att hävda att undersökningen har varit *aktörscentrerad* (jmf Beckman, 2005, s. 17f). För att visa hur de olika aktörerna kan anses höra ihop har dessa delats in i olika aktörsgrupper, vilka redogörs för i avsnittet ovan. Aktörsgrupperna har sedan använts i analysen för att utröna om det finns gemensamma positioneringar och synsätt som går att härleda till vilken grupp aktörerna representerar.

Värden som aktörerna knyter till skolbibliotek kan anses ingå i den första forskningsfrågan. Nyckelord och nyckelmeningar som går att relatera till värden har därför identifierats i remisstexterna. Nyckelord kan, vid analyser av olika slags texter, förstås som särskilt betydelsebärande ord och begrepp som skribenter lyfter fram som centrala i förhållande till skriftens övergripande syfte (jmf Hellspång & Ledin, 1997, s. 72f).

För att besvara den andra forskningsfrågan har argumentationerna i remissvaren analyserats i syfte att undersöka vilka argumentationsstöd och kunskapsbaser som dessa vilar på (jmf Beckman, 2005, s. 56; Hellspång, 2013, s. 62ff, 136ff). De källor som eventuellt lyfts fram i remissvaren har noterats, och dessa referenser visar aktörernas förtrogenhet och förhållningssätt till andra texter på det aktuella temat (jmf Hellspång & Ledin, 1997, s. 43, 56f).

För att ge svar på den tredje frågeställningen har textstycken i remisserna som kan anses beröra eller visa skribenternas ideologiska utgångspunkter färgmarkerats. De värden som aktörerna lyfter fram har ibland kunnat kopplas till ideologiska övertygelser, eftersom profilerade värden ofta går att härleda till olika ideologiska inriktningar (jmf Larsson, 2014, s. 23).

Initialt överraskades jag av att utredningen, flera av remisserna och den slutliga propositionen, ger stort utrymme åt att diskutera lärarprofessionen, lärarbristen och lärares utbildningsbakgrunder. Jag hade trott att bibliotekarieprofessionen skulle stå i ensamt fokus i dessa texter. Att mina förväntningar ställdes på ända gjorde det intressant att belysa hur aktörerna ser på vilka professioner som kan anses vara passande för arbete i skolbibliotek, och det påverkade valet av uppsatsens fjärde frågeställning. Textsegment som berör lärare/lärarytelse, respektive bibliotekarie/bibliotekarieutbildning, har därför markerats genom överstrykning med två olika färger i remissutsagorna.

Utsagorna har därpå analyserats i syfte att finna överensstämmelser och skillnader (jmf Bryman et al., 2025, s. 659). Kontextuella aspekter har, som redan nämnts, varit viktiga att väga in för att förstå innehållet (jmf Bryman et al., 2025, s. 630).

I grund och botten kan politisk argumentation ses som lösningsförslag till samhällsproblem (Danielsson, 2018). Den politiska debatten rymmer också stående inslag av att försöka ringa in vem eller vilka som kan anses bära ansvar för att ha skapat de föreliggande samhällsproblemen (Danielsson, 2018, s. 264). Utifrån den synvinkeln har det varit belysande att se hur olika aktörer förhåller sig till varandra, och huruvida de explicit pekar ut opponenter till den egna uppfattningen. Därutöver har ambitionen varit att eftersträva den så kallade *generositetsprincipen*, som här innebär att de olika positionerna som aktörerna intar i skolbiblioteksfrågan har framställts med avsikt att ha en förståelse för de olika perspektiven (jmf Beckman, 2005, s. 78; Esaiasson et al., 2024, s. 331).

I resultatkapitlet presenteras de olika aktörgrupperna inledningsvis. Därpå redogörs för reservationer som förekommer i vissa remissvar, och som manifesterar att oenighet i skolbiblioteksfrågan kan råda även inom en remiss-

instans. Därefter framläggs vilka värden aktörerna associerar till skolbibliotek, och hur bibliotekarieprofessionen och lärarprofessionen skrivs fram och i viss mån ställs mot varandra i remissvaren. Till sist beskrivs hur aktörerna underbygger sina argumentationer.

I diskussionskapitlet besvaras och diskuteras de fyra forskningsfrågorna i fyra avsnitt knutna till varsin fråga. Jämförelser görs också med resultat från andra forskningsstudier.

4.6 Forskningsetiska överväganden

Remisser är allmänna handlingar och därför öppna för allmänheten att ta del av. Även om studiematerialet i det här fallet inte innehåller några känsliga personuppgifter, finns det likväl forskningsetiska förhållningssätt att ta hänsyn till. Vetenskapsrådet (2024) framhåller att ett forskningsetiskt arbetssätt också innefattar sådant som en korrekt referenshantering, och en noggrannhet av undersökningens utförare för att minimera risken att information som är inkorrekt eller vilseledande får spridning i samhället.

Det kan finnas anledning att uppmärksamma att jag som bibliotekariestudent oundvikligen har ett personligt intresse för lagstiftningen på biblioteksområdet, eftersom nationella satsningar på bibliotek är någonting som obestridligt är till nytta för den som planerar ett framtida arbetsliv inom bibliotekssektorn. För transparensens skull kan det också tilläggas att jag är medlem i fackförbundet DIK och student vid Högskolan i Borås, vilka är två aktörer som ingår i den här undersökningen. I övrigt har jag en bakgrund som lärare, vilket gör att jag också har med mig perspektiv på vad ett skolbibliotek kan bidra med utifrån den yrkesrollen.

Bryman et al. (2025, s. 176) skriver att utvecklingen inom forskarsamhället har gått mot en högre medvetenhet om att neutralitet och objektivitet inte är möjligt fullt ut inom samhällsvetenskaplig forskning. Min ambition har trots detta varit att försöka behandla materialet utan partiskhet.

5 Resultat och analys

I resultatkapitlet ges först en introduktion av de olika aktörsgrupperna. Därpå presenteras reservationer i remissvaren, i vilka det går att uppfatta att ideologiska skiljelinjer på flera sätt manifesteras. Dessa skiljelinjer tenderar även att synliggöras när aktörerna lyfter fram vilka värden de sammanlänkar med skolbibliotek. Bibliotekarie- och lärarprofessionen är de yrkesgrupper som aktörerna i hög grad diskuterar i förhållande till skolbiblioteksarbete, och i detta kapitel belyses aktörernas ståndpunkter kring dessa yrkeskategorier. Hur aktörerna underbygger sina argumentationer ges också utrymme nedan.

Kapitlet är indelat i fem underavsnitt: Först kommer avsnittet *5.1 Aktörerna inom skolbibliotek*. Sedan följer *5.2 Reservationer i remissvaren*, *5.3 Värden som aktörerna knyter till skolbibliotek*, och *5.4 Bibliotekarieprofessionen och lärarprofessionen*. *5.5 Hur aktörerna underbygger sina argumentationer* avslutar det femte kapitlet.

5.1 Aktörerna inom skolbibliotek

Nedan kommer de tre aktörsgrupperna att introduceras under de tre rubrikerna *5.1.1 Bibliotekssektorn*, *5.1.2 Lärosätena* och *5.1.3 Skolsektorn*. Till bibliotekssektorn hör fackförbundet DIK, Svensk biblioteks förening och Kungliga biblioteket, medan lärosätena representeras av Uppsala universitet, Linnéuniversitetet och Högskolan i Borås.

I skolsektorn ingår de tre kommunerna Luleå, Stockholm och Ydre, samt fackförbunden Sveriges Skolledarförbund och Lärarförbundet. Därutöver tillkommer Sveriges kommuner och regioner, Friskolornas riksförbund och Idéburna skolors riksförbund. Det är inom skolsektorn som skillnaderna i synen på skolbiblioteksfrågan framträder som skarpast.

5.1.1 Bibliotekssektorn

Svensk biblioteks förening (2021) skildrar kortfattat vad som kan anses ha föranlett betänkandet, SOU 2021:3 *Skolbibliotek för bildning och utbildning*, som föreningen har fått läsa:

Vi kan [...] se att allt fler har insett betydelsen av skolbiblioteken de senaste åren. Det har också förstärkts av att vi haft en samhällsdebatt som uppmärksammat de ökade behoven av läsförståelse, digital kompetens och källkritik. Det har också tagits fram konkreta förslag för att skolbiblioteken ska vara en väl förankrad och integrerad del av skolans pedagogiska verksamhet. Det råder även en bred politisk samsyn om detta. Vad som hittills saknats är konkreta åtgärder för att gå från ord till handling. (Svensk biblioteks förening, 2021, s. 3)

Föreningen tecknar därmed en bild av hur den rådande analysen av samhällsproblem har gynnat debatten för skolbibliotek, och att det har lett till ett

växande intresse från politiskt håll för att främja denna bibliotekstyp. Fackförbundet DIK, som organiserar bibliotekarier och andra kulturarbetare, beskriver hur de reagerade när de fick ta del av utredningen:

Fackförbundet DIK har med stort intresse läst utredningen [...] och konstaterar att betänkandet ger en god bild av den svenska skolbiblioteksverksamheten, dess många möjligheter och stora utmaningar. [...] Utredningen ger en bra överblick över hela skolbiblioteksområdet och betänkandet vilar på en grundlig och väl utförd analys. DIK instämmer i den helhetsbild som utredningen ger av skolbibliotekens situation och menar att det måste genomföras skarpa reformer och tillskjutas mer resurser. (DIK, 2021, s. 1)

Fackförbundet ger en verklighetsbeskrivning där många av landets elever möter ett skolbibliotek som i praktiken bara är ett fåtal böcker uppställda på ett avvarat utrymme i skolan, eller ett folkbibliotek beläget långt från undervisningslokalerna (DIK, 2021, s. 1). För att skolbiblioteken ska kunna ge eleverna goda chanser till starka läsupplevelser krävs satsningar på verksamheterna (DIK, 2021, s. 2).

Från fackligt håll finns dock en förståelse för att en del skolhuvudmän fortsatt kan behöva lösa skolbibliotekstillgången genom integrerade folk- och skolbibliotek, men förbundet varnar samtidigt för att det kan bidra till ökad stress och en känsla av splittring för skolbibliotekarierna (DIK, 2021, s. 4). På det hela taget beskriver förbundet skolbibliotekarieyrket som ett ”många gånger [...] svårt, hårt och ensamt arbete [...]” (DIK, 2021, s. 2).

Elevperspektivet betonas av Svensk biblioteksförning (2021, s. 5), som slår fast att när stora grupper av elever går ut skolan med otillfredsställande förmåga att ta till sig texter och bedöma information, bidrar det till stora samhällskostnader i det längre perspektivet, och på ett omvänt sätt ger det upphov till samhällsvinster när elever går ut i livet med en gedigen kunskapsbas. För att uppnå det senare kan skolbiblioteken spela en viktig roll (Svensk biblioteksförning, 2021, s. 5). Mot bakgrund av detta anser Svensk biblioteksförning (2021, s. 5) att staten bör ta ansvar för att finansiera skolbibliotekssatsningarna fullt ut.

Kungliga biblioteket (2021, s. 2) lyfter fram en potentiellt betydelsefull uppgift som faller på skolbiblioteken, nämligen att tillhandahålla litteratur skriven på de nationella minoritetsspråken³, och att ge elever som tillhör minoritetsgrupperna möjligheter till litteraturmöten på sina olika språk. Kungliga biblioteket önskar se särskilda skrivningar om detta i propositionen, och påpekar att det exempelvis finns ett behov av att klargöra hur skolbiblioteksstöd och fjärrundervisning av minoritetsspråk kan utformas i samverkan (Kungliga biblioteket, 2021, s. 2).

---

³ De nationella minoritetsspråken är romani, meänkieli, finska, samiska och jiddisch.

5.1.2 Lärosätena

Uppsala universitet (2021, s. 1) har valt att låta en tvärprofessionell grupp från olika institutioner besvara remissen, och dessa medarbetare kommer från forskningsfälten ABM, litteraturvetenskap och pedagogik, och därutöver har personal från universitetsbiblioteket ingått i teamet. På ett liknande sätt har Linnéuniversitetet (2021, s. 1) inhämtat kommentarer på utredningen från ansvariga för biblioteks- och informationsvetenskapsutbildningarna och lärarprogrammet, samt från universitetsbiblioteket. Högskolan i Borås (2021, s. 1) har också låtit lärosätets lärarutbildning lämna synpunkter på betänkandet, även om det huvudsakliga arbetet med remissvaret har utförts av personer verk-samma inom biblioteks- och informationsvetenskap.

I Uppsala universitets remissvar (2021, s. 2) uttrycks uppskattning över hur utredningen lyfter fram skolbibliotekets uppgift att främja litteraturintresse och läsglädje hos elever, och universitetsföreträdarna understryker att biblioteket kan spela en särskilt viktig roll i detta avseende för barn från hem utan studietradition. Universitetet anser dessutom att elever vid folkhögskolor bör garanteras tillgång till bemannade skolbibliotek, och lärosätet uppger att bibliotekskontakt kan vara särskilt värdefull för folkhögskoleelever som läser högskoleförberedande linjer (Uppsala universitet, 2021, s. 3).

Trots att den tvärprofessionella gruppen vid Uppsala universitet uppfattar att utredaren har en ambitiös målbild för skolbiblioteken, oroas de över att lagstiftningen kanske ändå inte blir skarp nog:

Expertgruppen vill varna för att förslaget innehåller flera exempel på formuleringar som i allt för hög grad öppnar för alternativa lösningar på hur skolbiblioteksresurser kan tillgodoses. Naturligtvis är detta en resursfråga, men om det finns allt för stora möjligheter att uppfylla minimikraven i författningen utan att de facto göra några förändringar riskerar de föreslagna ändringarna att bli tandlösa. (Uppsala universitet, 2021, s. 3)

Även Högskolan i Borås (2021, s. 2) bekymras av att utredaren öppnar för undantag i lagen för exempelvis små skolor. Däremot har Högskolan i Borås (2021, s. 4) ingenting emot integrerade folk- och skolbibliotek, och de uppger att fördelen med dessa är att barn och ungdomar får med sig en vana vid att använda allmänhetsbibliotek från skolåren.

Utbildningsanordnarna i Borås respektive Uppsala uppmärksammar att det finns ett problem med att många skolbibliotekarier får anställningar som är uppdelade på flera skolor (jmf Högskolan i Borås, 2021, s. 2; Uppsala universitet, 2021, s. 5). Högskolan i Borås (2021, s. 2) påpekar att dessa fragmenterade tjänster bidrar till att göra skolbibliotekaryrket mindre lockande för bibliotekarieutbildade; och båda lärosätena trycker på att det försvårar samarbeten mellan lärare och skolbibliotekarier ute i verksamheterna (jmf Högskolan i Borås, 2021, s. 2; Uppsala universitet, 2021, s. 5).

5.1.3 Skolsektorn

Friskolornas riksförbund (2021) uppvisar en negativ inställning till lagskärpningar på skolbiblioteksområdet, och förbundet uttrycker en önskan om att skolhuvudmän ska ha fortsatt frihet och handlingsutrymme att själva avgöra hur skolbiblioteken anordnas inom deras verksamhet. En utblick mot det finska skolsystemet görs i remissyttrandet, genom ett påpekande om att det landet inte har några lagkrav avseende skolbibliotek, samtidigt som Finlands skolväsende brukar ses som mycket framgångsrikt (Friskolornas riksförbund, 2021, s. 3f). Yttrandet är undertecknat av den verkställande direktören, Ulla Hamilton, och av organisationens förbundsjurist (Friskolornas riksförbund, 2021, s. 10).

Förtjänsterna med bemannade skolbibliotek är, enligt Friskolornas riksförbund (2021), att de kan främja elevernas läslust och erbjuda avskilda studieplatser i en rofylld miljö, men i remissvaret framhålls att dessa behov kan tillgodoses även på andra sätt på en skola. Förslag som ges av förbundet är att lärares kompetenser i läsfrämjande arbete ska stärkas på lärarutbildningarna, och att ett digitalt skolbiblioteksstöd ska kunna övervägas som en alternativ bemanningslösning för skolorna (Friskolornas riksförbund, 2021, s. 1, 5). I remissvaret finns att läsa:

En detaljreglering är inte alltid den bästa vägen för en ökad kvalitetsutveckling, i synnerhet inte om regleringen inte beaktar just olika förutsättningar och behov. [...] Det finns säkert många olika goda exempel som kan ges spridning för hur man kan arbeta kvalitativt med olika förutsättningar och behov istället för att slå fast en reglering som riskerar att försvåra och begränsa friutrymmet för skolhuvudmän och rektorer. (Friskolornas riksförbund, 2021, s. 3f)

Friskolornas riksförbund och Idéburna skolors riksförbund (det senare förbundet är en organisation för friskolor som drivs utan vinstintressen), skiljer sig markant i uppfattning vad gäller skolbiblioteksfrågan, eftersom förbundet för idéburna friskolor har valt att stödja utredningens förslag (jmf Idéburna skolors riksförbund, 2021). Idéburna skolors riksförbund (2021) beskriver sin skolbibliotekssyn och inställning till utredningen i citatet nedan:

Själva titeln på utredningen, ”Skolbibliotek för bildning och utbildning” visar på en förståelse för bildningens betydelse för en ung människas utveckling. [...] Skolbiblioteket ska vara en del av undervisningen, och kan även definieras inom de olika ämneskursplanerna. En god läsförmåga, samt kunskap om hur man kritiskt inhämtar saklig information, har stor betydelse för utbildning, bildning och delaktighet i samhällslivet. (Idéburna skolors riksförbund, 2021, s. 1f)

Stockholm stads remissvar (2021) är indelat i flera sektioner som täcker in ett flertal olika avsändare, nämligen Stadsledningskontoret, Kulturnämnden och

Utbildningsförvaltningen. Därtill finns en utsaga skriven i jagform, där det föredragande borgarrådet, Isabel Smedberg-Palmqvist, redogör för sina synpunkter (Stockholm stad, 2021, s. 2f). Huvudbudskapet från alla dessa undertecknare är att de vill bifalla satsningar på skolbibliotek, och att de vill att staten säkerställer en tillräcklig finansiering (jmf Stockholm stad, 2021).

Sveriges kommuner och regioner (förkortat SKR) är kritiska till utredarens grundtanke om att varje skolenhet ska förses med ett bemannat skolbibliotek, och som skäl för invändningarna anges att skolor framgent kommer att behöva lägga full kraft på att eleverna ska ta igen kunskapsluckor och komma till bukt med psykisk ohälsa som uppstått eller förvärrats under pandemin (SKR, 2021, s. 1). SKR (2021, s. 1, 5) ställer sig dock bakom att elever på något sätt ska ges tillgång till ett bibliotek och bibliotekspersonal, så länge formerna för detta tillåts att variera och förutsatt att ingen reglering av bemanningsgraden skrivs in i lagen.

Att i lagtext formulera att skolhuvudmän ska eftersträva att anställa skolbibliotekspersonal med en bibliotekarieutbildning, uppfattar SKR (2021) som problematiskt och ställer frågan: "När ska en huvudman anses ha 'strävat tillräckligt' när det gäller att rekrytera utbildade skolbibliotekarier utifrån de egna organisatoriska förutsättningarna" (SKR, 2021, s. 3)?

Vidare påpekar SKR (2021, s. 9f) att utredningens kostnadsberäkningar gällande skolbibliotekssatsningen tycks vara i underkant. I remissyttrandet formuleras det grundläggande ställningstagandet i följande utlåtande:

SKR vill [...] understryka att förutsättningarna och möjligheter att ha ett skolbibliotek på den egna skolenheten kan variera stort. Eftersom det är viktigt att det även fortsatt finns möjlighet för skolhuvudmännen att organisera sin verksamhet på ett flexibelt sätt utifrån lokala behov och förutsättningar förordar SKR att nuvarande lagstiftning om elevers tillgång till skolbibliotek består. Som utredningen påpekar är det ekonomiskt utmanande att bedriva skolbibliotek när det finns få elever på skolenheten. Digitaliseringen skapar möjligheter som till exempel gör att huvudmännen kan skapa lösningar såsom skolbibliotekariestöd på distans. (SKR, 2021, s. 2)

SKR delar sålunda Friskolornas riksförbunds inställning om att skolbibliotekariekompetens inte nödvändigtvis behöver finnas på plats i skolorna, utan skulle kunna ges via digitala verktyg (jmf Friskolornas riksförbund, 2021, s. 5; SKR, 2021, s. 2). Sveriges Skolledarförbund (2021, s. 1), som var det dåtida renodlade fackförbundet för chefer inom utbildningsväsendet, utgår visserligen ifrån att skolbibliotek bidrar till elevers kunskapsbyggande; men förbundet påpekar att det finns en palett av insatser som kan främja elevers inläring och att utmaningen i skolvärlden är att göra prioriteringar utifrån vilka åtgärder som är mest effektiva. Förbundet erfar att statliga utredare som fokuserar på en viss aspekt av skolverksamheten kan få tunnelseende och missa att se helheten

(Sveriges Skolledarförbund, 2021, s. 1). Trots detta uttrycker förbundet stöd för utredarens intentioner gällande att stärka skolbiblioteken (Sveriges Skolledarförbund, 2021, s. 2).

Läraryrket (2021, s. 2), som vid tiden för remissinsamlandet var ett av två fackförbund för lärare, beskriver samarbeten mellan lärare och skolbibliotekspersonal som centrala för att skolbiblioteken ska integreras väl i den övriga verksamheten. Förbundet förklarar att de uppfattar den rådande skolbibliotekssituationen som ett huvudmannamisslyckande:

Att skolbibliotek i dagsläget kan variera från en hylla i en korridor till ett stort fullbemannat skolbibliotek som alltid är öppet för eleverna, är ett underbetyg till de olika huvudmännens ansvar över skolan. Skolbibliotekens utformning har fått agera budgetregulatorer sett till både innehåll och bemanning. Det är därför av största vikt att förslagen om förtydligande i lag, att definiera skolbibliotek, dess syfte och att det ska bemannas, verkställs. (Läraryrket, 2021, s. 2)

Läraryrket ger med detta uttryck för en uppfattning om att sparkrav hos kommuner och andra huvudmän kan bli särskilt drabbande för skolbiblioteken. Frågan om biblioteksassistenter lyfts av gymnasieskolorna i Luleå kommun (2021, s. 6), och de beklagar att den yrkesgruppen inte gavs större fokus i utredningen. På skolbibliotek med båda yrkeskategorierna kan arbetsuppgifterna delas mellan bibliotekarierna och assistenter, på så vis att assistenterna i hög utsträckning kan utföra rutingöromål för att bibliotekarierna ska kunna fokusera på att nyttja sina specialistkunskaper (Luleå kommun, 2021, s. 6). Företrädare för gymnasieskolorna i Luleå föreslår därför en satsning på att utbilda nya biblioteksassistenter för skolbiblioteksarbete, och att assistenter som i dagsläget är yrkesverksamma på skolbibliotek ges möjlighet till fortbildning (Luleå kommun, 2021, s. 6).

Angående hur skolbiblioteken ska organiseras, tar SKR (2021, s. 5) ställning för att inga laghinder bör finnas för att skolhuvudmän ska kunna välja samverka med ett folkbibliotek istället för att ha ett eget bibliotek på skolan. Stockholm stads kulturnämnd (2021, s. 8) erfar däremot att integrerade folk- och skolbibliotek sällan fungerar optimalt, eftersom biblioteksbehoven kan skilja sig avsevärt mellan skolelever och övrig allmänhet.

Flera övriga aktörer ser dock kombinerade bibliotek som en både praktisk och god lösning: Sveriges Skolledarförbund (2021, s. 3) ser positivt på att elever besöker folkbibliotek istället för att ha ett bibliotek på skolenheten, och förbundet anger som orsak att folkbibliotek i normalfallet har utbildade bibliotekarierna medan skolor kan ha svårt att rekrytera kvalificerad bibliotekspersonal, och denna uppfattning delas av Friskolornas riksförbund (jmf Friskolornas riksförbund, 2021, s. 5). Idéburna skolans riksförbund (2021, s. 1) anser det vara viktigt att mindre skolor får möjlighet att låta eleverna besöka ett folkbibliotek eller ett bibliotek på en annan skola.

Ydre kommun (2021, s. 5) framhåller att det kan vara viktigt för små kommuner att få lov att arrangera skolbiblioteksverksamhet i en kombinerad form med ett folkbibliotek. Dessa småkommuner kommer också att vara i stort behov av statliga finansiella tillskott för att kunna stärka skolbiblioteken, och Ydre kommun anser därför att mindre kommuner bör få större statliga bidrag än folkrikare kommuner (Ydre kommun, 2021, s. 2). Den östgötska kommunen framhåller särskilt skolbibliotekets roll i att inspirera eleverna till att utveckla ett läsintrasse (Ydre kommun, 2021, s. 3) Kommunen vill för övrigt att skolbibliotekstillgång även ska garanteras i lag för förskoleelever, i syfte att ge de små barnen en god start i sin språkutveckling (Ydre kommun, 2021, s. 2).

5.2 Reservationer i remissvaren

Det kan uppmärksammas att ledamöter i SKR:s ledning från Vänsterpartiet och Miljöpartiet har valt att reservera sig emot remissvaret, då dessa partiföreträdare istället ställer sig bakom utredningens förslag avseende att varje skolenhet som huvudregel ska inhysa ett eget, bemannat skolbibliotek (SKR, 2021, s. 11). Även företrädare för Liberalerna har valt att göra vissa reservationer, bland annat för att betona att de anser det vara viktigt att arbetsgivarna åläggs att göra ansträngningar för att finna utbildade bibliotekarier att anställa (SKR, 2021, s. 12).

Liknande inbördes åtskillnader återfinns i Stockholm stads remissvar (2021, s. 3, 11), där kommunpolitiker från Socialdemokraterna, Feministiskt initiativ och Vänsterpartiet har undertecknat ett särskilt yttrande, i vilket de framhåller att det behöver finnas en vilja inom kommunen för att tillskjuta ekonomiska medel åt skolbiblioteken. I yttrandet förekommer skarpa formuleringar angående att Ulla Hamilton, från Friskolornas riksförbund, riktat kritik mot skolbiblioteksutredningen via media; och undertecknarna framlyfter också att Hamilton var invald i kommunfullmäktige i Stockholm stad för Moderaterna vid tiden för remissinsamlingen (Stockholm stad, 2021, s. 3, 11). Företrädarna för de rödrosa partierna skriver:

Det [här] visar på att det finns starka krafter i samhället som inte tycker att likvärdig tillgång till skolbibliotek är en särskilt viktig fråga. Under en lång tid har det offentligas roll inom skola, kultur och bildning ifrågasatts av politiker från högerkanten. Reaktionerna på den här utredningen visar på hur viktigt det är att fortsätta arbeta för att fler barn och unga ska ha tillgång till skolbibliotek oavsett var man bor eller vilken skola man går i. (Stockholm stad, 2021, s. 3, 11)

Det blir sålunda uppenbart att företrädarna för dessa partier ser skolbiblioteksfrågan som en vänsterhögerkonflikt inom svensk politik. Grundideologierna ger här ett slags ramverk med delade värderingar och verklighetsbeskrivningar (jmf Beckman, 2005, s. 56).

5.3 Värden som aktörerna knyter till skolbibliotek

Åsiktsyttringar baseras ofta på *värden*, vilka också kan ge vägledning för praktisk handling (Hellspång, 2013, s. 32). Värden har identifierats i remisserna genom att urskilja nyckelord och nyckelmeningar som kan anses höra ihop med aktörernas grundläggande inställningar till skolbibliotek; alternativt värden som aktörerna anser att skollagstiftning i allmänhet ska ta hänsyn till (jmf Hellspång & Ledin, 1997, s. 72f).

När det gäller värdefrågor kan olika konfliktytor aktualiseras, eftersom olika personer och grupper tenderar att definiera värden på olika sätt (Hellspång, 2013, s. 32, 135). Prioriterade värden är dessutom ofta nära förbundet med ideologisk inriktning (Larsson, 2014, s. 23). Att tillskriva den egna åsiktsbildningen goda motiv är en viktig del av politisk argumentation (jmf Vedung, 2018a, s. 224f). Skolbiblioteksfrågan är i dessa hänseenden inget undantag, vilket remissvaren också ger exempel på:

Det går att urskilja att Friskolorna riksförbund, liksom SKR, lyfter fram positiva värden för att stödja sina ställningstaganden gällande skolbibliotek, och dessa värden inkluderar huvudmännens frihet, självbestämmande och flexibilitet (jmf Friskolornas riksförbund, 2021; SKR, 2021). SKR och Friskolornas riksförbund förenas också i ett motstånd mot ”detaljreglering” (jmf Friskolornas riksförbund, 2021, s. 1, 3, 5; SKR, 2021, s. 1). Larsson (2014, s. 143) uppmärksammar att kritik emot administrativa bördor och olika typer av regleringar kan ses som nyliberalistiskt anstrukna uppfattningar.

Samtidigt blir det tydligt att politikerna som står bakom det särskilda yttrandet i Stockholm stads remissvar (2021), i vilket de positionerar sig emot Friskolornas riksförbund (2021), knyter positiva värden till sin uppfattning. Detta kommer till uttryck genom att de framhäver likvärdighet och jämlika förutsättningar för barn och unga som växer upp och utbildas i vårt land (jmf Stockholm stad, 2021, s. 3, 11). Politiska initiativ som hämtar inspiration från en reformistisk socialistisk ideologi har traditionellt fokuserat på utbildningsinsatser som ett led i att uppnå ökad jämlikhet mellan samhällsgrupper (jmf Larsson, 2014, s. 86). Bildningsbegreppet används i yttrandet när olika syner på kulturpolitik kontrasteras: ”Under en lång tid har det offentligas roll inom skola, kultur och bildning ifrågasatts av politiker från högerkanten” (Stockholm stad, 2021, s. 3, 11).

Likvärdighetstanken lyfts även av Lärarförbundet (2021, s. 1), Ydre kommun (2021, s. 2), fackförbundet DIK (2021, s. 2), Svensk biblioteks-förening (2021, s. 1), Kungliga biblioteket (2021, s. 4) och grundskolorna i Luleå kommun (2021, s. 2). Företrädarna för Vänsterpartiet och Miljöpartiet som står bakom reservationen i SKR:s remissvar (2021) säger sig också vilja säkerställa en ”jämlik tillgång till skolbibliotek” (s. 12).

Andra värden som kopplas till bibliotek i Stockholms stads remissvar är ”bildning”, ”förströelse” och ”demokratiuppdrag” (jmf Stockholm stad, 2021, s. 2f). Dessa värden återkommer även i Högskolan i Borås remissvar med ordvalen ”bildning”, ”demokratiska samtal” och ”rekreation” (jmf Högskolan i Borås, 2021, s. 1).

Liknande tankegångar återfinns hos Linnéuniversitetet (2021) som ser skolbiblioteken som ”en garant för en demokratisk samhällsutveckling” (s. 2). DIK (2021) har en likartad formulering: ”Grunden för att bli den demokratiska individ som demokratistrategin talar om läggs i skolan och i den utvecklingen spelar skolbiblioteket en avgörande roll” (DIK, 2021, s. 2f).

Bildningsbegreppet återfinns i namnet på den utredning som remissyttrandena svarar på, vilket Idéburna skolors riksförbund (2021) tar fasta på: ”Själva titeln på utredningen, ’Skolbibliotek för bildning och utbildning’ visar på en förståelse för bildningens betydelse för en ung människas utveckling” (Idéburna skolors riksförbund, 2021, s. 1). Idéburna skolors riksförbund framlyfter därmed förbundet av den kompetenta samhällsmedborgaren.

I betänkandet som aktörerna svara på kopplas bildning särskilt till möten med litteratur: ”Genom skönlitteraturen och sakprosan i skolbiblioteket kan elevers bildning, tänkande och kunskapsutveckling stimuleras” (SOU 2021:3, s. 24). Det kan också uppmärksammas att den uppdaterade skolbibliotekslagstiftningen införs samtidigt som bildning på ett tydligare sätt skrivs in i nya ämneskursplaner (jmf Borsgård, 2024).

Borsgård (2024, s. 97f), som har analyserat förslaget till kommande ämneskursplan i svenska för gymnasieskolan, menar att bildningsideal framträder på flera sätt, dels i att skönlitteraturens estetiska värden lyft fram, och dels i en betoning på läslust och möjligheter till självreflektion. Det sistnämnda kan ske både genom läsning och egen produktion av texter (Borsgård, 2024, s. 97). Bildningstanken kan utifrån en sådan syn på begreppet anses lyftas fram implicit av Uppsala universitet, Ydre kommun och fackförbundet DIK, eftersom dessa aktörer framhäver skolbibliotekens roll i att främja det lustbetonade läsandet (jmf DIK, 2021, s. 2; Uppsala universitet, 2021, s. 2; Ydre kommun, 2021, s. 3).

5.4 Bibliotekarieprofessionen och lärarprofessionen

I avskalad form avser politiska yttranden vanligtvis att samtycka till, lansera eller motsätta sig politiska förslag (Beckman, 2005, s. 55); och alla dessa avsikter kommer att finnas representerade i framställningen nedan.

Angående utbildningsinsatser framhåller Svensk biblioteksörening (2021, s. 4) vikten av att framtida bibliotekarier och lärare får med sig kunskaper under sina olika grundutbildningar om hur samverkan mellan professionerna bör fungera i yrkeslivet. Samtliga lärosäten är också positiva till att lärarstudenter ska förberedas för yrkeslivet med en utökad kunskap om skolbibliotek som ett inslag i deras utbildningar (jmf Högskolan i Borås, 2021, s. 4, 7; Linnéuniversitetet, 2021, s. 2f; Uppsala universitet, 2021, s. 4). Uppsala universitet (2021, s. 4) ställer sig emellertid frågande till hur de förordade samarbetena ska kunna upprättas vid lärosäten som inte ger båda studieprogrammen.

Idén om införandet av en kortare skolbibliotekarieutbildning för personer med lärarexamen får stöd av Kungliga biblioteket (2021, s. 4), Lärarförbundet (2021, s. 2), Ydre kommun (2021, s. 3), Uppsala universitet (2021, s. 3f), och

Idéburna skolors riksförbund (2021, s. 2). Utbildningsförvaltningen i Stockholm stad (2021, s. 9) ställer sig positiv till en vidareutbildning för lärare; och stadsledningskontoret i samma kommun stöder också förslaget, med motiveringen att det finns stor brist på utbildade bibliotekarier med lust och vilja att arbeta i skolbibliotek (Stockholm stad, 2021, s. 6). I en studie där studenter på biblioteks- och informationsvetenskapsutbildningar intervjuades i fokusgrupper framkom att majoriteten av deltagarna hoppades på att få anställning på folk- eller lärosätesbibliotek efter examen (Lindberg, 2015, s. 84).

Svensk biblioteksforening (2021, s. 4) tänker sig att en snabbutbildning för lärare skulle kunna bli aktuell för kommuner som av någon anledning misslyckas i sina försök att rekrytera utbildade bibliotekarier. Fackförbundet som organiserar skolchefer nämner däremot inte förslaget om en vidareutbildning för lärare i sitt remissvar, och det gör inte heller Friskolornas riksförbund eller SKR (jmf Friskolornas riksförbund, 2021; SKR, 2021; Sveriges Skolledarförbund, 2021).

Fackförbundet DIK (2021 s. 4) tror att en vidareutbildning för pedagoger kan vara oundgänglig för att lösa bemanningsfrågan tills lärosätena har hunnit examinera tillräckligt många bibliotekarier, och förbundet vill därför att uppdragsutbildningen ges parallellt med en rejäl satsning för att skapa fler studieplatser på utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap. DIK (2021, s. 4) tillstår dock att ett bekymmer som kan uppstå när lärare bemannar skolbiblioteket, är att lärare och bibliotekarier generellt sett når olika lönenivåer, vilket blir särskilt problematiskt när yrkesgrupperna ges samma arbetsuppgifter samtidigt som bibliotekarien tenderar att få mindre betalt.

Högskolan i Borås (2021, s. 5f) motsätter sig inte skapandet av en specialutbildning för lärare, men högskolan vill att det tydligt klargörs att dessa studier enbart kvalificerar för tjänstgöring på skolbibliotek och inte övriga bibliotekstyper. Högskolan varnar också för risken att skolledare blir frestade att använda personal med dubbelkompetenser som lärarvikarier vid behov, vilket skulle kunna leda till att biblioteksbemanningen blir intermittent (Högskolan i Borås, 2021, s.5f). Linnéuniversitet (2021) väljer istället att helt avfärda idén om en särskild vidareutbildning, och i remissvaret motiveras ställningstagandet på följande sätt:

Oavsett form och finansiering riskerar en påbyggnad på lärarutbildningen att skapa [ett] a- och ett b-lag. Det riskerar också att leda till att lärare får delade tjänster vilket i sin tur leder till att den friare roll som bibliotekarien har genom att inte ingå i bedömningen av eleverna, slås undan. Idealet är att de två professionerna, läraren och bibliotekarien, möts i sina respektive kompetenser i arbetet med elevernas utvecklingsresa. (Linnéuniversitetet, 2021, s. 2)

Det är inte helt tydligt om Linnéuniversitetet uppfattar att det är läraren, som skulle få en slags dubbelexamina, eller bibliotekarien med en längre utbildning

i biblioteks- och informationsvetenskap, som befaras få ett överläge i den hierarki som skulle kunna uppstå. Luleå kommuns remissvar (2021) består av två delar, varav den ena utgörs av synpunkter från kommunens grundskolor och den andra av kommunens gymnasieskolor, och i frågan om en vidareutbildning för lärare skiljer sig uppfattningarna åt mellan representanter för de olika utbildningsstadierna.

Grundskolorna i Luleå kommun (2021, s. 3) ser det som onödigt att lärare, som redan har en längre högskoleutbildning, skulle behöva ytterligare två terminers heltidsstudier för att få skolbiblioteks kompetens. Företrädarna för grundskolorna anser att en halvering av utbildningens tid och omfattning vore rimligare, och att en längre uppdragsutbildning med inriktning på skolbibliotek istället kan ges till personer som helt saknar högskoleexamen på avancerad nivå (Luleå kommun, 2021, s. 3).

Representanterna för de tidiga skolstadierna i Luleå ser också ett behov av kompetensutveckling för skolbibliotekarier med en examen i biblioteks- och informationsvetenskap, för att dessa ska få ytterligare kunskaper i barn- och ungdomslitteratur, skolläroplaner och skolans övriga styrdokument (Luleå kommun, 2021, s. 2). Limberg (2012, s. 170f) beskriver att uppfattningen om att skolans läroplaner och övriga styrdokument behöver vara vägledande även för skolbiblioteksverksamheten är återkommande i de tidigare utredningarna på skolbiblioteksområdet som hon har studerat.

Gymnasieskolorna i Luleå kommun (2021, s. 5) befarar istället att en vidareutbildning för lärare skulle kunna leda till att bibliotekarier med en examen i biblioteks- och informationsvetenskap på sikt trängs ut från skolvärlden. De beskriver hur de mottog skolbiblioteksutredningen och hur de ser på de två berörda professionerna:

[Personal på] [g]ymnasiebiblioteket vid Luleå gymnasieskola ställer sig positiv[a] till de förslag som utredningen föreslår och hoppas att de genomförs. ”Äntligen” är en spontan kommentar från bibliotekarier med många års erfarenhet av yrket. Särskilt positivt [sic] är förändringen där professionen går från att ses som ett verktyg till en del av skolans pedagogiska verksamhet. Bibliotekarier och lärare blir, om utredningens förslag går igenom, mer jämbördiga parter. (Luleå kommun, 2021, s. 5)

Gymnasieföreträdarna förhoppningar om att lärare och bibliotekarier ska kunna ta steg emot att bli sedda som ”jämbördiga parter” (Luleå kommun, 2021, s. 5) ifall utredningens övriga intentioner skulle bli omsatta i lagstiftning, står här i viss kontrast till grundskolornas del av samma remissvar. I grundskoledelen går det snarare att skönja en viss rivalitet mellan yrkeskategorierna, när skribenterna väljer att betona lärares utbildningsbakgrund och kompetenser (jmf Luleå kommun, 2021, s. 2f). En underliggande känsla av konkurrens mellan professionerna kan tolkas in i deras uppfattning om att den föreslagna skolbibliotekarieutbildningen för lärare planerades att bli för lång och omfatt-

ande, samt i deras motförslag om riktade fortbildningsinsatser för utbildade skolbibliotekarier (jmf Luleå kommun, 2021, s. 2f).

5.5 Hur aktörerna underbygger sina argumentationer

Flera av aktörerna för resonemang som kan framstå som grundade i personliga erfarenhetsbanker och perspektiv, exempelvis gällande synen på lärares kompetenser i förhållande till bibliotekariers kompetenser, och en del uppfattningar om vad ett skolbibliotek ska vara. Med andra ord tycks ett underlag för remiss-skriventernas ställningstaganden kunna vara egna *observationer* eller en *intuitiv* förståelse av verklighetsförhållanden (jmf Hellspong, 2013, s. 62f).

Ett annat sätt att motivera sin åsikt uppvisas av Sveriges kommuner och regioner, förkortat SKR, som i en längre passage i sitt remissvar anmärker på utredningens beräkningar för vad satsningar på skolbibliotek skulle kunna kosta: SKR (2021, s. 9f) påpekar att utredningens personalkostnadsberäkning verkar vara gjord utan att inkludera semesterdagstillägg och fortbildningsomkostnader, och därtill är de uppskattade löneomkostnaderna beräknade utifrån nivåer som gällde år 2019. Att kunna motargumentera med ekonomiska exempel och uträkningar blir en form av *logisk slutledning* som kan ge beviskraft åt argumentationen (jmf Björnsson et al., 2009, s. 17; Hellspong, 2013, s. 64f).

Svensk biblioteksforening (2021, s. 5) är också av uppfattningen att de summor som presenteras i betänkandet tycks vara snålt tilltagna: Foreningen uppskattar att en bemanningsgrad med en skolbibliotekarie per 300 grundskoleelever respektive 400 gymnasieelever, skulle kosta 1,5 miljarder kronor att realisera; detta kan ställas mot betänkandets uträkning som landar på 485 miljoner kronor (Svensk biblioteksforening, 2021, s. 5).

Foreningen poängterar dock att det även finns en slags dolda framtida samhällskostnader respektive samhällsvinster att ta hänsyn till, och dessa kan kopplas till elevernas kunskapsackumulation eller brist därpå (Svensk biblioteksforening, 2021, s. 5). För Svensk biblioteksforening (2021, s. 5) är det en självklarhet att skolbiblioteken kan bidra till elevernas skolframgångar, och att de därmed i förlängningen kan ha en del i att skapa samhälleliga ekonomiska vinster.

Hänvisningen till pandemin, som SKR (2021, s. 1) gör, blir en slags tidsmarkör. Även Ydre kommun (2021, s. 4) utgår i sitt remissvar från förhållanden som gällde under åren med omfattande smittspridning, då skribenterna tänker sig att skolbibliotekens digitala resurser kan bli särskilt användbara för elever som distansundervisas.

Det kan vara viktigt att ha förståelse för den samhällssituation som råder när en utsaga görs (jmf Beckman, 2005, s. 16f). Ett par år framåt i tiden, när denna uppsats skrivs och när de uppdaterade lagtexterna om skolbibliotek får laga kraft, finns det snarare andra omständigheter i omvärldsläget som kan leda till en ökad oro hos barn och unga. Distansundervisning har också återgått till att vara ett mindre vanligt fenomen i svensk skola. Av dessa anledningar kan

argument som rör pandemin anses ha en låg *relevans* i dagens skolbiblioteksdebatt (jmf Björnsson et al., 2009, s. 34f).

Friskolornas riksförbund (2021, s. 3f) uppmärksammar att den finska skollagstiftningen inte innefattar några strikta regler kring utformningen av skolbibliotek, men att Finland trots det brukar anses ha ett mycket väl fungerande skolsystem. Att dra in exempel från grannländer kan ses som en *breddning* av diskussionen (jmf Hellspong, 2013, s. 137).

De flesta aktörer använder olika typer av källor för att underbygga sina ställningstaganden. Att kunna visa att argumentationen bygger på vetenskapliga studier eller annan informationsinsamling kan visa att debattörerna har *täckning* för det som framförs, samtidigt som det också kan stärka argumentens *hållbarhet* (jmf Björnsson et al., 2009, s. 24f; Beckman, 2005, s. 65; Hellspong, 2013, s. 136ff). Utöver det faktiska innehållet i remisskrivelsen finns även en slags given *auktorisering* som följer naturligt med statusen som innehas av de institutioner som aktörerna representerar (jmf Hellspong, 2013, s. 64).

Högskolan i Borås (2021) styrker sin argumentation genom en riklig mängd referenser till forskningslitteratur, och de presenterar också en källförteckning i slutet av remissvaret. Svensk biblioteksforening (2021) hänvisar till forskningsstudier, läroplaner och rapporter från Skolverket och Skolinspektionen. Även Sveriges Skolledarförbund (2021, s. 1), fackförbundet DIK (2021, s. 3) och Friskolornas riksförbund (2021, s. 4) uppmärksammar Skolinspektionens granskningar.

Linnéuniversitetet (2021, s. 2) omnämner en utredning gjord på uppdrag av Kungliga biblioteket, och det gör också gymnasieskoledelen av Luleå kommuns remissvar (2021, s. 6f). Fackförbundet DIK (2021, s. 2) uppger att de har inhämtat kunskap om skolbibliotekariers behov och arbetsmiljöer ifrån enkätsvar som förbundet samlat in och analyserat, och i remissutlåtandet återknyts också till tidigare statliga utredningar om läsning respektive digitalisering.

Ydre kommun (2021, s. 2) åberopar forskning som belyser vikten av litteraturmöten i tidiga åldrar, och som har visat att de små barnens erfarenheter av böcker kan ge en grund som får betydelse för hur läsförmågan utvecklas igenom senare skolgång, men i remissvaret ges inga exakta källhänvisningar. Kommunen beskriver också att de låtit skolelever i Ydre ge synpunkter om deras önskemål kring skolbibliotek, vilka sammanfattas som följande:

Eleverna i Ydre kommun som deltagit i detta remissvar ser många fördelar med bemanning och önskar exempelvis hjälp med boktips, stöd vid informationssökning och att det finns någon på plats att ställa frågor till. Eleverna önskade också fler böcker och en mer inbjudande lokal med gott om studieplatser vilket skulle möjliggöras av bemanning fler timmar under skoldagen. (Ydre kommun, 2021, s. 4)

När det ibland framförs något utopiska tankar om vad ett skolbibliotek ska vara, kan elevrösterna påminna om det vardagsnära och praktiska arbete som utförs på skolbiblioteken, och som eleverna ser och upplever. Ydre-elevernas åsikter kan också anses ligga i linje med vad som framkom i en granskning av Skolinspektionen (2022), då mellanstadieelever som tillfrågades om sina skolbibliotek efterfrågade ett ökat utbud av böcker och medier, samt längre öppettider.

6 Diskussion och slutsatser

Inledningsvis i detta avslutningskapitel kan en påminnelse om uppsatsens forskningsfrågor behövas, och dessa är: 1) *Hur positionerar sig olika aktörer i skolbiblioteksfrågan?*, 2) *Hur underbygger aktörerna sina argument?*, 3) *Hur kommer aktörernas ideologiska utgångspunkter till uttryck i argumentationerna kring skolbibliotek?*, och 4) *Hur framstår aktörernas inställning till vilka yrkesgrupper som ska utföra skolbiblioteksarbete?*

Svaren på dessa frågor kommer att sammanställas och diskuteras nedan, utifrån koncept hämtade ur en kombination av idé- och argumentationsanalys. Det som framkommit i denna undersökning kommer också att jämföras med andra forskningsstudier.

Det sista kapitlet är indelat i sex underavsnitt: 6.1 *Aktörernas positioneringar i skolbiblioteksfrågan* behandlar uppsatsens första frågeställning. 6.2 *Att argumentera i skolbiblioteksfrågan* avhandlar uppsatsens andra frågeställning. 6.3 *Politiska ideologiers betydelse för skolbiblioteksfrågan* är kopplad till uppsatsens tredje frågeställning. Under rubriken 6.4 *Vem ska ta plats i skolbiblioteket?* diskuteras uppsatsens fjärde frågeställning.

Nedanför rubriken 6.5 *Framtidens skolbibliotek* förs en kort avslutningsdiskussion som pekar framåt mot morgondagens skolbibliotek. Denna kapiteldel ämnar visa hur skolbibliotekens fortsatta utveckling oundvikligen kommer att ske i samspel med den ständigt pågående reformeringen av den svenska skolan. Slutligen ges ett par förslag för vidare forskning under den sjätte rubriken.

6.1 Aktörernas positioneringar i skolbiblioteksfrågan

Inom bibliotekssektorn och hos lärosätena är satsningar på skolbibliotek uppenbart efterlängtade, av remissvaren att döma. Vad gäller skolsektorn framträder dock en splittrad syn på skolbibliotek, och åsiktsskillnaderna skär rakt igenom såväl friskolesektorn som den kommunala och regionala sektorn.

Friskolornas riksförbund (2021), som representerar vinstdrivande friskolor, motsätter sig en förändrad skolbibliotekslagstiftning, medan förbundet för de icke-vinstdrivande friskolorna (Idéburna skolors riksförbund, 2021) välkomnar förändringarna. Huvudorganet för skolor med kommunalt eller regionalt huvudmannaskap, Sveriges kommuner och regioner (SKR, 2021), tar ställning emot en del av de föreslagna lagskärpningarna på området, medan de tre kommunerna som har ingått i denna undersökning uppvisar en samfällt positivare inställning (jmf Luleå kommun, 2021; Stockholm stad, 2021; Ydre kommun, 2021).

Faktum är att åsikterna i skolbiblioteksfrågan kan gå isär även inom ett och samma remissvar: Detta fenomen kan noteras i SKR:s remissyttrande, där en del ledamöter i styrelsen har valt att reservera sig emot huvudutlåtandet; och på ett liknande sätt finns det en utbrytargrupp av politiker i Stockholm stads remissvar som gör ett särskilt yttrande för att betona sina ståndpunkter (jmf SKR 2021, s.11 f; Stockholm stad, 2021, s. 3, 11). Även i Luleå kommuns

remisskrivelse, som delas i en del som grundskolorna står bakom och en sektion med gymnasieskolorna som avsändare, blir det tydligt att åsikterna skiljer sig mellan dessa på vissa punkter (jmf Luleå kommun, 2021).

En fråga som går att ställa sig är i vilken grad skolaktörer inom den vinstdrivande friskolesektorn kommer att vara villiga att satsa på skolbiblioteken, när deras förbund motsatte sig en tvingande lagstiftning på området, och huruvida SKR:s hållning kan få betydelse för regionala och kommunala skolhuvudmäns engagemang för att utveckla skolbiblioteken. Om skolors investeringar och ambitioner faller olika ut, kommer brister i likvärdigheten att kunna fortgå trots den nya lagstiftningen. Det går då att påminna sig om att problem med bristande likvärdighet var en huvudorsak till att ett utredningsarbete kring skolbiblioteken påbörjades (jmf Dir. 2019:91, s. 2f).

6.2 Att argumentera i skolbiblioteksfrågan

På många sätt utgör remissinlagorna tidsdokument. Ett par år framåt i tiden och efter ett valår kan det exempelvis vara andra politiker som styr i Stockholm stad. Feministiskt initiativ, som står bakom en del av den kommunens remissvar, har till exempel gått mot att bli en allt svagare kraft i svensk politik. I dagsläget kan också finnas en annan sammansättning i SKR:s styrelse, och nya debattörer kan vara aktiva i skolbiblioteksdebatten på dess olika arenor. Två av fackförbunden, vars remissvar ingår i denna undersökning, har omstrukturerats under senare år, vilket bland annat har medfört sammanslagningar och namnbyten.

Pandemin, som är högst närvarande i remissvaren från SKR och Ydre kommun, är en annan samhällshändelse som kan uppfattas som inaktuell för samtidsdebatten kring skolbibliotekens beskaffenhet (jmf SKR, 2021, s. 1; Ydre kommun, 2021, s. 4). Dessa omständigheter gör att argumentationerna i remissvaren i vissa avseenden snarare är talande för sin tid än hållbara och relevanta i ett längre perspektiv.

Det går också att framföra andra perspektiv när det gäller SKR:s utlåtande om att skolbibliotekssatsningar är olämpliga att genomföra när världen nyligen mött en global hälsokris, då aktören antar skolornas totala fokus kommer att behövas för att åtgärda kunskapsstapp och en försämrad psykisk hälsa hos barn och unga (jmf SKR, 2021, s. 1). Toresand (2021, s. 17), som gått igenom forskning kring skolbibliotek och den statliga utredningen SOU 2021:3, uppmärksammar att skolbiblioteken kan vara en trygg plats för eleverna att vistas på under skoldagarna. Genom olika insatser kan skolbiblioteken som institution medverka till att ge den uppväxande generationen stärkt identitetskänsla och självtillit, samtidigt som skolbibliotekarier i sin yrkesroll också har utrymme att arbeta relationsskapande med elevgrupper i behov av stöttning (Toresand, 2021, s. 17).

Fridolin skriver i utredningen att skolbibliotekarierna kan ge eleverna verktyg för att genomskåda försök till missledande informationsspridning och påverkanskampanjer (SOU 2021:3, s. 24). Utifrån dessa perspektiv vore det möjligt att istället komma fram till slutsatsen att skolbiblioteken kan bidra till

att göra elever mer förberedda och robusta för att hantera olika typer av samhällskriser.

Det visar sig vara mindre vanligt att remissinstanserna uppger att de utgår från forskning i sina remissvar: Enbart Högskolan i Borås, Svensk biblioteks-förening och Ydre kommun anger att de baserar sina svar på vetenskapliga studier (jmf Högskolan i Borås, 2021; Svensk biblioteks-förening, 2021; Ydre kommun, 2021).

Mer frekvent förekommande i remissvaren är hänvisningar till myndighetsrapporter och -utredningar utförda av Skolinspektionen, Skolverket eller Kungliga biblioteket, och den typen av hänvisningar återfinns i sju av remissvaren. Medan de aktörer som hänvisar till forskning genomgående ställer sig positiva till skolbibliotekssatsningar, används myndighetsrapporter av aktörer med olika inställning till skolbibliotek, och visar därmed i första hand att de som står bakom remisserna är förtrogna med hur skolbibliotekssituationen framstår i kartläggningar från ansvariga samhällsorgan.⁴

Både Svensk biblioteks-förening och SKR riktar in sig på ekonomiska aspekter i sina remissvar, och bägge aktörerna kommer fram till att utredningens kostnadsberäkningar skulle vara otillräckliga för att finansiera omfattande skolbibliotekssatsningar (jmf SKR, 2021, s. 9f; Svensk biblioteks-förening, 2021, s. 5). Aktörerna har dock olika syften med att presentera dessa beräkningar, för medan SKR i grunden är tveksamma till satsningar på skolbibliotek har Svensk biblioteks-förening snarare förhoppningar om att staten ska få incitament för att tillskjuta mer pengar, och därför pekar föreningen på att det också finns dolda samhällskostnader som uppstår längre fram i tiden när elever har lämnat skolan utan att ha nått kunskapsmålen (jmf SKR, 2021; Svensk biblioteks-förening, 2021, s. 5).

Angående skolbibliotekets eventuella kontribution till skolelevernas utbildning går det att återknyta till Gärdén (2017, s. 15ff), som i sin forskningsöversikt har visat att flera studier tyder på att en resursstark skolbiblioteksverksamhet bidrar positivt till elevers kunskapsutveckling. Forskare på området uttrycker dock ofta en försiktighet kring att dra alldeles säkra slutsatser av resultaten, eftersom det finns flera parametrar som samverkar när det gäller något så komplext som inläring, vilket kan göra det svårt att separera och studera just bibliotekets inflytande (Gärdén, 2017, s. 21ff). I en amerikansk studie av Charles (2023) framgick att elever som fått undervisning i informationshantering av utbildade skolbibliotekarier under sina år på *high school*, upplevde att de hade nytta av dessa kunskaper när de gick vidare till högre studier.

Klassiska ideal om bildning framhålls i denna undersökning av kunskapsinstitutioner, som lärosäten. Att lyfta fram värden kopplade till demokrati, jämlikhet och likvärdighet visar sig också vara vanligt bland de aktörer som är positiva till skolbibliotekssatsningar.

---

⁴ Skolverket, Skolinspektionen och Kungliga biblioteket har alla skrivit remissvar till SOU 2021:3, och Kungliga bibliotekets remisskrivelse ingår i den här undersökningen.

Visionen av ett skolbibliotek som en institution för bildning har dock inte alltid varit självklar för alla aktörer som verkar inom bibliotekssektorn: Flera av kommunerna som ingick i den studie av remissvar som Kellner (2019, s. 25f) utförde, tog ställning för att bildning är ett ledord för folkbibliotekets verksamhet, medan skolbibliotekens huvuduppgift är att i första hand fokusera på utbildning. Detta är också en upplevd differens som Limberg (2012, s. 136) lade märke till i sin genomgång av äldre statliga utredningar avseende bibliotek, då hon kunde konstatera att lust- och intressestyrd folkbildning brukar kopplas till folkbibliotek, medan skolbibliotek ofta ses som en verksamhet som ska stötta eleverna i deras kunskapsresa genom ett formaliserat utbildningssystem.

6.3 Politiska ideologiers betydelse för skolbiblioteksfrågan

Svensk biblioteks förening (2021, s. 3) beskriver att de uppfattar att det i stort sett råder politisk konsensus om vikten av skolbibliotek. När det finns en bred uppslutning kring en politisk inriktning kan det beskrivas som att "[i]déerna avideologiserar" (jmf Montin, 2016, s. 354). Men det som snarare går att observera vid en närläsning av de olika remissvaren är att ideologiska skilje-linjer tenderar att bli synliga i den här frågan.

Utifrån vad som framkommit i remissvaren vore det möjligt att inläsa att skolbibliotek tycks vara en mer prioriterad fråga hos partier som kan placeras in till vänster på den politiska skalan: I SKR:s remissvar är det ledamöter från Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Liberalerna som väljer att stödja skolbiblioteksutredningen; och i Stockholm stads remissvar är det företrädare för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Feministiskt initiativ som väljer att göra ett radikalare tilläggsyttrande (jmf SKR, 2021, s. 11f; Stockholm stad, 2021, s. 3, 11). Likvärdighetsvärden och jämlikhetssträvan lyfts fram som motivering av företrädarna för Vänsterpartiet och Miljöpartiet som reserverar sig i SKR:s remissvar, samt av politikerna från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Feministiskt initiativ som gör ett särskilt yttrande i Stockholm stads remissvar (jmf SKR, 2021, s. 12; Stockholm stad, 2021, s. 3, 11).

Av ovanstående partier är det enbart Liberalerna som brukar tillhöra högerblocket i svensk politik, men det partiet har en lång historik av profilering i skolfrågor. Detta medan Ulla Hamilton, som står bakom Friskolornas riksförbunds remissvar (2021), under samma tid var aktiv som moderat politiker.

En bakgrund till bildandet av Friskolornas riksförbund är att det sedan 1990-talet varit möjligt att med offentliga medel driva företagsägda skolor i Sverige (jmf Andersson & Henrekson, 2022, s. 3). Marknadsskolans inbrytning i det svenska skolväsendet, vid sidan av skolornas uppdrag att förse arbetsmarknaden med kvalificerad arbetskraft, kan på vissa sätt skapa en grund för konflikter mellan olika typer av marknadsintressen kontra skolans uppgift att stimulera en bildningssträvan hos elever. Denna undersökning visar att skolbiblioteksfrågan kan tangera och aktualisera den diskussionen. Samtidigt har det på senare tid växt fram en samhällelig och politisk motståndsrörelse mot marknadstankarnas ledande ställning, som exempelvis

kritiserar vinster inom skolsektorn och som lyfter fram marknadsskolans avigsidor (jmf Anderson & Henrekson, 2022).

Den här uppsatsens resultat avseende vilka värden som olika aktörer framlyfter, kan anses uppvisa likheter med vad som iaktogs i en tidigare studie av remissvar inom utbildningsområdet: När Börjesson et al. (2022) jämförde remissyttranden som inlämnats gällande SOU 2019:6 *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan*, konstaterades att lärdomsinstitutioner, såsom Uppsala universitet, poängterade vikten av bildning i sitt remissvar, medan instanser från näringslivet, exempelvis Svenskt Näringsliv, framhöll synsätt och ideal från marknadssfären.

En liknande konklusion vore möjlig att göra angående resultaten för denna undersökning, det vill säga att SKR (2021) och Friskolornas riksförbund (2021) använder sig av värden som går att koppla till företagsvärlden. Både Friskolornas riksförbund och SKR understryker skolhuvudmännens frihet och självbestämmande, och de vill se en lagstiftning som möjliggör flexibilitet i hur den ska tillämpas (jmf Friskolornas riksförbund, 2021; SKR, 2021).

Montin (2016, s. 354) uppmärksammar, i sin studie av en statlig utredning, att åtgärder som gynnar konkurrens och valfrihet länge har setts som självklart eftersträvansvärda i den politiska debatten. Även Persson (2018, s. 11) beskriver hur utvecklingen av nyliberalt inriktade och globalt sammanlänkade ekonomier påverkar både utbildningssystem och samhällen på olika nivåer, och hur det i förlängningen har lett till att värden och initiativ utan koppling till handelssfären har marginaliserats.

I sin studie om remissvar angående den högre utbildningen, ser Lindqvist (2025, s. 102f) en utvecklingslinje där bildningsideal fått en minskad betydelse för externa aktörer, medan högskolornas roll i att ge studenterna yrkeskunskaper anpassade efter arbetsmarknadens behov fått ett stigande värde. Hon visar också hur akademierna gått från att initialt motsätta sig yttre krav på marknadsanpassning, till att själva börja företräda och försvara åsikten om att utbildningarna ska utformas för att ge studenterna kompetenser som efterfrågas av arbetsgivare (Lindqvist, 2025, s. 185). Kring bildningstemat reflekterar även Borsgård (2024, s. 100) kritiskt, när han för ett resonemang kring om bildning verkligen kan ha ett egenvärde i skolans värld, eller om bildningssträvan övergår till att bli ett redskap för att göra gymnasieeleverna attraktiva på arbetsmarknaden eller förbereda för högre studier.

6.4 Vem ska ta plats i skolbiblioteket?

Utredningen, SOU 2021:3, fokuserar på examinerade lärare och bibliotekarier, som i första hand lämpliga yrkesgrupper för skolbiblioteksarbete. I propositionen 2023/24:164 nämns också personer med studiebakgrunder inom journalistik eller litteraturvetenskap som tänkbara kandidater för att bemanna skolbiblioteken, med motiveringen att skolbibliotekssatsningen inte ska riskera att förvärra lärarbristen (Prop. 2023/24:164, s. 43f). Men eftersom aktörerna enbart responderar på betänkandet, har deras uppmärksamhet riktats mot de yrkesgrupper som utredaren har valt att lyfta fram.

Det kan vara värt att notera att lärarutbildningarna traditionellt sett inte har inkluderat kunskaper om skolbibliotek i kandidaternas grundutbildningar (Gärdén, 2017, s. 90f). Samtidigt kan det finnas färdigheter som behövs i arbetet som bibliotekarie, men som ofta varit nedprioriterade på bibliotekarieutbildningarna, såsom pedagogisk kompetens (jmf Lundberg Vesterlund, 2015, s. 54; Vanek, 2015).

Eftersom Luleå kommun (2021) har en kluven inställning är det enbart Linnéuniversitetet (2021) som, i likhet med masterstudenten Bruce (2021), fullständigt avstyrker idén om en uppdragsutbildning för att ge lärare skolbibliotekskompetens. I sin uppsats om skolbiblioteksutredningen argumenterade Bruce (2021, s. 49) för att det borde vara en fullkomlig självklarhet att skolbibliotekarier ska ha minst en kandidatexamen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Toresand (2021, s. 58), som också skrev sin masteruppsats om skolbiblioteksutredningen, poängterade däremot att lärares pedagogiska kompetenser skulle kunna komma till god nytta vid skolbiblioteksarbete.

Orjala (2019, s. 59), som skrivit en avhandling om undervisning i informationskompetenser i den finska skolan, redogör för hur finska elever ofta får bibliotekstillgång via samarbeten med folkbibliotek. Hon nämner också det faktum att det finska skolsystemet uppnått en världsvid berömmelse för sina goda resultat på PISA-tester, trots en avsaknad av landsomfattande satsningar på skolbibliotek (Orjala, 2019, s. 64).

På plats i de finska skolorna har det oftast setts som finsklärares ansvar att ta hand om det eventuella biblioteket vid sidan av sin lärartjänst (Orjala, 2019, s. 62). Orjala (2019, s. 62) beskriver att lärardrivna bibliotek riskerar att bli snävt inriktade på att främja läsning av skönlitteratur. Resultatet kan med andra ord bli att eleverna inte får någon omfattande handledning i informationskompetenser.

Komplexiteten i samarbetena mellan lärare och bibliotekarier kan ibland anas i läsandet av remisstexterna. I grundskoledelen av Luleå kommuns remissvar (2021) ges en inblick i hur lärarkollegiet kan uppfatta skolbibliotekaryrket i förhållande till den egna professionen: Grundskoleföreträdarna bedömer att lärare torde vara rustade för skolbiblioteksarbete efter en terminslång vidareutbildning, baserat på lärares akademiska utbildningsbakgrund och övriga kunskaper om skolvärlden, medan de på samma gång anser att utbildade bibliotekarier är i behov av fortbildningsinsatser för att fungera väl på skolbibliotek (Luleå kommun, 2021, s. 2f).

Remissutlåtandet indikerar att det kan finnas tveksamheter bland skolpersonal kring hur lärar- och bibliotekaryrket kan komplettera varandra i det elevnära arbetet. I Centerwalls (2019) intervjustudie med skolbibliotekarier framkom att deltagarna upplevde att de behövde arbeta målmedvetet, under lång tid, för att bygga relationer med lärarna, informera dem om sina specialkunskaper och ta initiativ till samarbeten.

6.5 Framtidens skolbibliotek

Införandet av de nya lagändringarna är en milstolpe i Sveriges skolbibliotekshistoria, även om det ännu återstår att se vad förändringarna kommer att innebära i praktiken. I sammanhanget kan det vara viktigt att ha en viss förståelse för att skolan på det hela taget är en verksamhet som mer eller mindre konstant genomgår en reformering. Limberg (2012) har visat hur både skola och skolbibliotek har utretts och förändrats med tät frekvens genom decennierna, och ofta i takt med den övriga samhällsutvecklingen.

I enlighet med denna tradition har flera statliga utredningar presenterats på skolområdet under senare tid: En av dessa handlar om att reformera friskolesystemet, SOU 2025:37 *Skärpta villkor för friskolesektorn*, och en annan om betygssystemet, SOU 2025:18 *Ett likvärdigt betygssystem*. Samtidigt som den uppdaterade skolbibliotekslagstiftningen, införs också de ämnesplansförändringar som Borsgård (2024) berättar om. Viljan att transformera en institution kan säkerligen leda till många förbättringar, men kan nog på samma gång ge upphov till en viss reformtrötthet hos skolaktörer, vilket skulle kunna påverka hur nya utredningar blir emottagna.

Planerna på en vidareutbildning för lärare togs inte vidare till den slutliga propositionen. Några absoluta krav på att de som anställs till skolbiblioteken ska ha en bibliotekarieutbildning har heller inte skrivits in i den uppdaterade skolbibliotekslagstiftningen som infördes inför läsåret år 2025. Därmed kvarstår det att se i vilken utsträckning det blir kvalificerade bibliotekarier som tar plats på skolorna. Det återstår också att se om aktörer framgent kommer att bli nöjda med hur skolbiblioteken i landet sköts och organiseras, och om skolbiblioteksfrågan därmed kommer att svalna på det politiska planet, eller om det kan komma att resas nya krav framöver om att ytterligare lagskärpningar på området behövs.

6.6 Förslag till vidare forskning

Det kan finnas anledning att i framtida studier återvända till det källmaterial som har stått i fokus för denna undersökning, det vill säga remissvaren som skrivits till SOU 2021:3 *Skolbibliotek för bildning och utbildning*. Med andra urvalsstrategier kan en annan selektion av remissyttranden göras, vilket potentiellt kan ge andra infallsvinklar och perspektiv på skolbiblioteksfrågan. Det vore också möjligt att tillämpa andra forskningsmetoder, till exempel för att göra en kvantitativt inriktad undersökning.

På det hela taget kommer det att bli intressant att ta del av hur framtida forskning säkert kommer att följa upp hur lagändringarna på skolbiblioteksområdet implementeras under kommande år. En särskild delaspikt av detta, som kan vara av intresse att studera, är hur lärares och skolbibliotekariers samarbeten och syn på varandras professioner kan komma att förändras eller utvecklas efter att den nya lagstiftningen har trätt i kraft.

Därutöver kan det bli en angelägen uppgift för forskarsamhället att bevaka och kartlägga om skolbibliotekaryrkets status kommer att genomgå förändringar till följd av satsningarna på skolbibliotek. En närliggande forsk-

ningsfråga är om skolbibliotekarier kan komma att få en ökad betydelse, och därmed en starkare ställning, som en följd av det pågående tekniksprånget i form av AI-utvecklingen.

Källförteckning

Andersson, Fredrik O. & Henrekson, Ebba (2022). *The Emergence and Growth of For-Profit Independent Schools in the Swedish Nation-Wide Voucher System. Working Paper No. 10*. EdChoice.
<https://eric.ed.gov/?id=ED622162>

Beckman, Ludvig (2005). *Grundbok i idéanalys: Det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santérus.

Bibliotekslagen (SFS 2013:801). Kulturdepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801/

Björnsson, Gunnar; Kihlbom, Ulrik & Ullholm, Anders (2009). *Argumentationsanalys: Färdigheter för kritiskt tänkande*. Stockholm: Natur & kultur.

Borsgård, Gutsav (2024). ”En kommande bildning: Svenskämnet efter ämnesbetygsreformen.” Red: Ohlsson, Anders; Sigrell, Anders; Strand, Paul & Sundby, Martin. *Femtonde nationella konferensen i svenska med didaktisk inriktning: Språk och litteratur – en omöjlig eller skön förening?* (s. 89–103). Lund: Nationella nätverket för svenska med didaktisk inriktning.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:du-48584>

Bryman, Alan; Clark, Tom; Foster, Liam & Sloan, Luke (2025). *Brymans samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.

Börjesson, Mikael; Lindqvist, Moa & Göransdotter, Rebecka (2022). ”Den högre utbildningens organisation och finansiering i stöpsleven: Ställningstaganden till Strutens huvudbetänkande.” *Statsvetenskaplig tidskrift*. Vol: 124(1), s. 211–259.

Bruce, Jonna (2021). *Vem ska jobba på skolbiblioteket?: En politisk diskursanalys av Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3)*. [Masteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap.] Högskolan i Borås.

Centerwall, Ulrika (2019). ”Performing the school librarian: Using the Butlerian concept of performativity in the analysis of school librarian identities.” *Journal of Librarianship and Information Science*. Vol: 51(1), s. 137–149.

Centerwall, Ulrika & Nolin, Jan (2019). ”Using an infrastructure perspective to conceptualise the visibility of school libraries in Sweden.” *Information Research*. Vol: 24(3), paper 831.

Centerwall, Ulrika; Schultz Nybacka, Pamela & Ringbo, Maria (2022). ”Skolbibliotek för demokrati, lärande och kultur.” Från: *Biblioteksgeografien: En antologi om biblioteksväsende och biblioteksforskning*. Red: Blomgren, Roger; Michnik, Katarina & Sundeen, Johan. Lund: Studentlitteratur.

Charles, Leslin (2023). "Insights on First-Generation Students' Development of Social Capital for the Rigours of College-Level Research." *Journal of Information Literacy*. Vol: 17(2), s. 85–103. doi:10.11645/17.2.9

Danielsson, Marianne (2018). "Hjälp! Hur gör man?" *Statsvetenskaplig tidskrift*. Vol: 120(2), s. 255–273.

Denscombe, Martyn (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

DIK (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.

<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/dik.pdf>

Direktiv 2019:91. *Stärkta skolbibliotek och läromedel*.

[regeringen.se/contentassets/3cae1ec139e4400095944395e7922544/starkta-skolbibliotek-och-laromedel-dir-201991/](https://www.regeringen.se/contentassets/3cae1ec139e4400095944395e7922544/starkta-skolbibliotek-och-laromedel-dir-201991/)

Erikson, Josefina (2018). "En dynamisk frameanalys av policyskapande." *Statsvetenskaplig tidskrift*. Vol: 120(2), s. 237–251.

Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik; Towns, Ann; Wängnerud, Lena & Sundell, Anders (2024). *Metodpraktikan: Konsten att studera människor, organisationer och samhällen*. Stockholm: Norstedts Juridik.

Folkbildningsrådet (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.

<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/folkbildningsradet.pdf>

Frenander, Anders (2012). "Statens förhållande till folkbiblioteken, 1912–2012." Från: *Styra eller stödja? Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år*. Red: Frenander, Anders & Lindberg, Jenny. Borås: Valfrid.

Friskolornas riksförbund (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.

<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/friskolornas-riksforbund.pdf>

Gärdén, Cecilia (2017) *Skolbibliotekets roll för elevers lärande: En forsknings- och kunskapsöversikt år 2010–2015*. Stockholm: Kungliga biblioteket.

Götlind, Ollas Cecilia (2024). *Dammig bokhylla eller pedagogisk resurs?: En kritisk diskursanalys av hur skolbibliotek och läskrisen skildras i dagspress 2022–2023*. [Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap.] Högskolan i Borås.

Hamilton, Ulla (25 januari 2021). "Lugn och ro viktigare än detaljstyrning." *Biblioteksbladet*. <https://www.biblioteksbladet.se/ideer/debatt/lugn-och-ro-viktigare-an-detaljstyrning/> (Läst: 2025-03-08.)

Hellspong, Lennart (2013). *Argumentationens retorik*. Lund: Studentlitteratur.

Hellspong, Lennart & Ledin, Per (1997). *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Högskolan i Borås (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/hogskolan-i-boras.pdf>

Idéburna skolors riksförbund (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/ideburna-skolors-riksforbund.pdf>

IFLA/UNESCO (2021). School Library Manifesto. https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla_school_manifesto_2021.pdf (Läst: 2025-02-12.)

Kellner, Magnus (2019). *Vad uttrycktes om den nya bibliotekslagen?: En diskursanalys av de kommunala bibliotekens remissvar på nya bibliotekslagens promemoria*. [Masteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap.] Uppsala universitet.

Kungliga biblioteket (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/kungliga-biblioteket.pdf>

Larsson, Reidar (2014). *Politiska ideologier i vår tid*. Lund: Studentlitteratur.

Limberg, Louise (2012). ”Från biblioteksstadga till skollag – skolbibliotekens plats i folkbibliotekspolitik 1911–2011.” Från: *Styra eller stödja? Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år*. Red: Frenander, Anders & Lindberg, Jenny. Borås: Valfrid.

Limberg, Louise (2021). ”Skolbibliotekets uppdrag och kontext.” Från: *Skolbibliotek och lärande*. Av: Limberg, Louise; Hultgren, Frances & Johansson, Mona. Lund: Studentlitteratur.

Lindberg, Jenny (2015). *Att bli bibliotekarie: Informationssökning och yrkesidentiteter hos B&I-studenter och nyanställda högskolebibliotekarier*. [Doktorsavhandling vid Sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås.] Borås: Valfrid.

Lindqvist, Moa (2025). *Striden om den högre utbildningen: En socioretorisk studie av remissyttranden inför svenska högskolereformer 1969–2007*. [Doktorsavhandling vid Sektionen för utbildnings- och kultursociologi, Uppsala universitet.] Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Linnéuniversitetet (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/linneuniversitetet.pdf>

Luleå kommun (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/lulea-kommun.pdf>

Lundberg Vesterlund, Lena (2015). ”Från kamerautlån till nedladdningshjälp.” Från: *Bortom förlägenheten: Bibliotekariens pedagogiska roll i utveckling*. Red: Lucassi, Elin & Wallén, Christine. Stockholm: Kungliga biblioteket.

Läraryrket (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/lararforbundet.pdf>

Moen, Mary H. (2022). "What's Working? A Case Study of an Exemplary School Library District Program in a 1:1 Device Setting." *School Libraries Worldwide*. Vol: 27(1). doi:10.29173/slwr8315

Montin, Stig (2016). "En moderniserad kommunallag i spänningsfältet mellan politik och marknad." *Statsvetenskaplig tidskrift*. Vol: 118(3), s. 339-355.

Orjala, Anu (2019). *Information literacy conceptions in comprehensive school in Finland: curriculum, teacher and school librarian discourses*. [Doktorsavhandling.] Åbo Akademi University Press.

Persson, Roland S. (2018, 17–19 oktober). *Skola, utbildningspolitik och bortglömda vetenskapliga sanningar*. LUMA konferensen, Jönköpings universitet, Jönköping.

Proposition 2023/24:164. *Stärkta skolbibliotek*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/72bd0a2bf88043e194e4f92de79a4d0b/starkta-skolbibliotek-prop.-202324164>

Regelrådet (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/regelradet.pdf>

Schultz Nybacka, Pamela (2019). *Värdet av skolbibliotek: En verksamhet för hållbar utbildning och bildning*. Stockholm: Kungliga biblioteket.

Skolinspektionen (2022). *Läsfrämjande arbete i grundskolan med särskilt fokus på undervisningen i svenska i årskurs 4–6*. Tematisk kvalitetsgranskning, dnr: 2020:8002.

Skollagen (SFS 2010:800). Utbildningsdepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/

SOU 2015:24 *En kommunallag för framtiden*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/98220fbc7a8e410a9eae1665f3ac9443/en-kommunallag-for-framtiden-del-1-av-2-sou-201524/>

SOU 2019:6 *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/b81affc4c0754122b1f7bbb24f23832c/en-langsigtig-samordnad-och-dialogbaserad-styrning-av-hogskolan-sou-20196/>

SOU 2020:43 *Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/fe3346ccd9f84e00a50f340411515aa7/bygga-bedoma-betygssatta--betyg-som-battre-motsvarar-elevernas-kunskaper-sou-202043-ny-version.pdf>

SOU 2021:3 *Skolbibliotek för bildning och utbildning*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/9c1a8a9bf582412f9d0944b807c704cf/skolbibliotek-for-bildning-och-utbildning-sou-20213/>

SOU 2025:18 *Ett likvärdigt betygssystem*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/56408e57ea8e4954bf38491c8bc33d4c/ett-likvardigt-betygssystem-sou-202518-volym-1.pdf>

SOU 2025:37 *Skärpta villkor för friskolesektorn*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/19adffd3f4eb438ea78a31034a5c3858/skarpta-villkor-for-friskolesektorn-sou-202537.pdf>

SOU 2025:52 *Ökad insyn i politiska processer*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/b34550905159409db6dcf323b2cc80cc/okad-insyn-i-politiska-processer-sou-202552.pdf>

Statsrådsberedningen PM 2021:1 *Svara på remiss: Om remisser av betänkanden och andra förslag från Regeringskansliet*.
https://www.regeringen.se/contentassets/ee59c69b63014c19a08b0e8ca47334b2/svara-pa-remiss-pm2021_1.pdf

Stenfeldt, Johan (2015). ”Ideologisk orientering som lärprocess: Herbert Tingsten och erfarenheten.” *Statsvetenskaplig tidskrift*. Vol: 117(4), s. 645–650.

Stockholm stad (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/stockholms-kommun.pdf>

Sundeen, Johan (2022). ”Från Ansgar till Valfrid – Svenska bibliotek genom tiderna.” Från: *Biblioteksgeografien: En antologi om biblioteksväsende och biblioteksforskning*. Red: Blomgren, Roger; Michnik, Katarina & Sundeen, Johan. Lund: Studentlitteratur.

Svensk biblioteksforening (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/svensk-biblioteksforening.pdf>

Sveriges kommuner och regioner (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/sveriges-kommuner-och-regioner.pdf>

Sveriges skolledarförbund (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaa55d9765261194/sveriges-skolledarforbund.pdf>

Toresand, Maja (2021). *Skolbibliotekets roller och kännetecken: En diskurs- och argumentationsanalytisk undersökning av SOU 2021:3 Skolbibliotek för bildning och utbildning*. [Masteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap.] Uppsala universitet.

Torstensson, Magnus (2012). ”Framväxten av en statlig folkbibliotekspolitik i Sverige.” Från: *Styra eller stödja? Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år*. Red: Frenander, Anders & Lindberg, Jenny. Borås: Valfrid.

Uppsala universitet (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaaa55d9765261194/upsala-universitet.pdf>

Vanek, Fredrik (2015). ”Varför är de här?” Från: *Bortom förlägenheten: Bibliotekariens pedagogiska roll i utveckling*. Red: Lucassi, Elin & Wallén, Christine. Stockholm: Kungliga biblioteket.

Vedung, Evert (2018a). ”Fyra typer av statsvetenskaplig idéanalys.”
Statsvetenskaplig tidskrift. Vol: 120(2), s. 197–230.

Vedung, Evert (2018b). ”Idéanalys från ankdamm till universums mitt.”
Statsvetenskaplig tidskrift. Vol: 120(2), s. 155–183.

Vetenskapsrådet (2024). *God forskningssed 2024*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Ydre kommun (2021). *Remissvar till SOU 2021:3*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/6fc39902269941aaaaa55d9765261194/ydre-kommun.pdf>

Bilaga I: Förteckning över remissvaren

Lärosäten

Högskolan i Borås	8 s.
Linnéuniversitetet	3 s.
Nordicom (vid Göteborgs universitet)	2 s.
Uppsala universitet	5 s.

Kommuner

Arjeplog	1 s.
Avesta	3 s.
Eskilstuna	2 s.
Göteborg	4 s.
Heby	2 s.
Hässleholm	5 s.
Klippan	2 s.
Kumla	2 s.
Kungsör	2 s.
Lerum	2 s.
Lomma	3 s.
Luleå	7 s.
Malmö	4 s.
Motala	2 s.
Piteå	4 s.
Sala	1 s.
Stockholm	11 s.
Trollhättan	1 s.
Vimmerby	4 s.
Vännäs	2 s.
Ydre	5 s.
Åsele	2 s.
Östersund	2 s.

Regioner

Gotland	1 s.
Halland	6 s.
Stockholm	4 s.
Västerbotten	2 s.
Sveriges kommuner och regioner	12 s.

Fackförbund

DIK	5 s.
Läraryrket	3 s.
Lärarnas Riksförbund	2 s.
Sveriges författarförbund	2 s.

Sveriges Skolledarförbund	6 s.
---------------------------	------

Myndigheter

Barnombudsmannen	1 s.
Delegationen mot segregation	3 s.
Kammarrätten i Göteborg	2 s.
Myndigheten för delaktighet	3 s.
Myndigheten för kulturanalys	3 s.
Myndigheten för tillgängliga medier	6 s.
Regelrådet (tillhör Tillväxtverket)	1 s.
Skolforskningsinstitutet	1 s.
Specialpedagogiska skolmyndigheten	5 s.
Statens kulturråd	7 s.
Statens medieråd	4 s.
Statens skolinspektion	7 s.
Statens skolverk	7 s.
Sveriges författarfond (tillhör Kammarkollegiet)	2 s.
Universitetskanslersämbetet	1 s.

Föreningar och organisationer

Folkbildningsrådet	1 s.
Friskolornas riksförbund	10 s.
Föreningen för Regional Biblioteksverksamhet	4 s.
Hela Sverige ska leva	3 s.
Idéburen välfärd	3 s.
Idéburna skolors riksförbund	3 s.
Nätverket unga för tillgänglighet	2 s.
Svensk biblioteksförening	6 s.

Bibliotek

Kungliga biblioteket	5 s.
----------------------	------

Bilaga II: Förteckning över instanser som valt att inte lämna in remissvar

Autism- och Aspergerförbundet

Bengtsfors kommun

Elevernas riksförbund

Funktionsrätt Sverige

Internetstiftelsen

Järfälla kommun

Ludvika kommun

Malung-Sälens kommun

Nybro kommun

Ockelbo kommun

Olofströms kommun

Riksförbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning (FUB)

Sameskolstyrelsen

SmåKom (En nationell organisation för små kommuner)

Sotenäs kommun

Sveriges elevkårer

Sveriges elevråd

Sveriges Utbildningsradio AB

Synskadades riksförbund

Tranås kommun

Vision